

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 136 L

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i sivilbeskyttelsesloven
(innhenting og behandling av opplysninger,
gjennomføring av tjeneste, sanksjoner mv.)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	4.8.1	Gjeldende rett	18
			4.8.2	Forslaget i høringsnotatet	19
			4.8.3	Høringsinstansenes syn	19
2	Bakgrunnen for lovforslagene	7	4.8.4	Departementets vurderinger	19
			4.9	Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet – lovforslaget § 9c	20
3	Høringen	8	4.9.1	Gjeldende rett	20
			4.9.2	Forslaget i høringsnotatet	21
4	Tjeneste i Siviltforsvaret	9	4.9.3	Høringsinstansenes syn	21
4.1	Generelt om oppbygging av kapittel III i loven	9	4.9.4	Departementets vurderinger	21
4.2	Opplysningsplikt og meldeplikt – lovforslaget § 7	9	5	Kommunale rom til bruk for Siviltforsvaret ved innsats og til utdannings- og øvingsformål – lovforslaget § 12 fjerde ledd	22
4.2.1	Gjeldende rett	9	5.1	Gjeldende rett	22
4.2.2	Forslaget i høringsnotatet	9	5.2	Forslaget i høringsnotatet	22
4.2.3	Høringsinstansenes syn	10	5.3	Høringsinstansenes syn	22
4.2.4	Departementets vurderinger	10	5.4	Departementets vurderinger	23
4.3	Vandelsvurdering – lovforslaget § 7a	11	6	Sanksjoner – overtredelsesgebyr og straff – lovforslaget §§ 36 og 37	24
4.3.1	Gjeldende rett	11	6.1	Overtredelsesgebyr (lovforslaget § 36) og disiplinære sanksjoner	24
4.3.2	Forslaget i høringsnotatet	11	6.1.1	Gjeldende rett	24
4.3.3	Høringsinstansenes syn	11	6.1.2	Forslaget i høringsnotatet	24
4.3.4	Departementets vurderinger	12	6.1.3	Høringsinstansenes syn	24
4.4	Behandling av personopplysninger – lovforslaget § 8a ...	12	6.1.4	Departementets vurderinger	24
4.4.1	Gjeldende rett	12	6.2	Straff – lovforslaget § 37	26
4.4.2	Forslaget i høringsnotatet	12	6.2.1	Gjeldende rett	26
4.4.3	Høringsinstansenes syn	13	6.2.2	Forslaget i høringsnotatet	26
4.4.4	Departementets vurderinger	13	6.2.3	Høringsinstansenes syn	27
4.5	Rekruiteringsmøte og pålegg om tjenestepunkt i Siviltforsvaret – lovforslaget § 8	14	6.2.4	Departementets vurderinger	27
4.5.1	Gjeldende rett	14	7	Kunnskapsbanken – behandling av opplysninger som følge av uønskede hendelser – lovforslaget § 15 a	28
4.5.2	Forslaget i høringsnotatet	15	7.1	Gjeldende rett	28
4.5.3	Høringsinstansenes syn	15	7.2	Forslaget i høringsnotatet	28
4.5.4	Departementets vurderinger	15	7.3	Høringsinstansenes syn	28
4.6	Innkalling til og gjennomføring av tjeneste – lovforslaget § 9	15	7.4	Departementets vurderinger	29
4.6.1	Gjeldende rett	15	8	Øvrige lovendringer	35
4.6.2	Forslaget i høringsnotatet	16	8.1	Forholdet til forvaltningsloven – lovforslaget § 38	35
4.6.3	Høringsinstansenes syn	16	8.1.1	Gjeldende rett	35
4.6.4	Departementets vurderinger	17			
4.7	Tjenestetidens lengde – lovforslaget § 9a	17			
4.7.1	Gjeldende rett	17			
4.7.2	Forslaget i høringsnotatet	18			
4.7.3	Høringsinstansenes syn	18			
4.7.4	Departementets vurderinger	18			
4.8	Forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler og testing av ruspåvirkning – lovforslaget § 9b	18			

8.1.2	Forslaget i høringsnotatet	35	9.5	Sanksjoner – straff og overtredelsesgebyr	37
8.1.3	Høringsinstansenes syn	35	9.6	Kunnskapsbanken	38
8.1.4	Departementets vurderinger	35			
8.2	Andre lovendringer	35	10	Merknader til bestemmelsene i lovforslaget	39
9	Økonomiske og administrative konsekvenser	37		Forslag til lov om endringer i sivilbeskyttelsesloven (innhenting og behandling av opplysninger, gjennomføring av tjeneste, sanksjoner mv.)	45
9.1	Vandelsvurdering	37			
9.2	Forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler og testing av ruspåvirkning	37			
9.3	Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet	37			
9.4	Krav til rom og kommunal grunn til bruk for innsats, utdannings- og øvingsformål	37			

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 136 L

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i sivilbeskyttelsesloven (innhenting og behandling av opplysninger, gjennomføring av tjeneste, sanksjoner mv.)

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 19. juni 2020,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven).

I *kapittel 4* foreslås en rekke hjemler, som skal gi grunnlag for en samleforskrift på sivilforsvarsområdet. Bestemmelsene er i hovedsak en videreføring av gjeldende rett, men slik at bestemmelsene er bygget ut noe, for å klargjøre innholdet og de ulike forskriftshjemlene. Det foreslås enkelte nye bestemmelser som berører utvelgelse av tjenestepliktige og tjenestegjøring i Sivilforsvaret. Sivilforsvaret gis rett til å kreve vandelsvurdering etter politiregisterloven § 45 av personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret. Videre foreslås bestemmelser om pliktmessig avhold og testing av ruspåvirkning og bestemmelser om engangserstatning ved dødsfall og invaliditet. Det foreslås også å lovfeste at den maksimale ordinære tjenestetiden for tjenestepliktige i Sivilforsvaret er på 19

måneder. Som en tilpasning til ny personopplysningslov foreslås en ny bestemmelse om behandling av personopplysninger.

Kapittel 5 omhandler krav til kommunale rom og grunn som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret. Kommunene er i dag forpliktet til å stille rom og kommunal grunn til rådighet for Sivilforsvaret ved innsats eller utdannings- og øvingsformål. For å klargjøre de forpliktelser som påhviler den enkelte kommune, foreslår departementet at det gjennom forskrift kan stilles nærmere krav til rom og grunn som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret. For å bidra til en mer rettferdig fordeling av kostnadene, åpnes det for at det gjennom forskrift kan gis bestemmelser om utgiftfordeling mellom kommunene.

Kapittel 6 omhandler overtredelsesgebyr og straff. Bestemmelser om overtredelsesgebyr foreslås tilpasset forvaltningslovens regler om administrative sanksjoner. Lovens straffebestemmelse foreslås tilpasset forsvarslovens straffebestem-

melser. Det signaliseres at overtredelsesgebyr bør være den foretrukne sanksjonsmåte ved mindre lovovertrедelser.

Kapittel 7 omhandler bestemmelser som legger til rette for behandling av personopplysninger

i forbindelse med etablering av et datasystem (kalt Kunnskapsbanken), som skal inneholde skadedata fra forsikringsselskapene som stilles til rådighet for kommuner og andre relevante offentlige organer.

2 Bakgrunnen for lovforslagene

Lovforslagene skal gi nødvendige hjemler for et pågående forskriftsarbeid på sivilforsvarsområdet. Målsettingen er å samle de fleste forskriftsbestemmelsene i én forskrift, med forbedret systematikk, modernisert språk og oppdatert innhold.

I tillegg er det behov for tilpasninger til lovgivning som har kommet til i etterkant av sivilbeskyttelsesloven, herunder bestemmelser i forsvarsloven, forvaltningsloven og personopplysningsloven. Departementet har også funnet grunn til å innta en forskriftshjemmel som gir åpning for å kunne stille nærmere krav til kommunale rom og grunn som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret,

og til å gi bestemmelser om utgiftsfordeling mellom kommunene.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) skal eie og forvalte et datasystem (Kunnskapsbanken), der det skal innhentes, sammenstilles og tilgjengeliggjøres data om uønskede hendelser fra forsikringsselskapene til bruk for kommuner og andre relevante offentlige organers arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap. For at Kunnskapsbanken skal kunne fungere etter hensikten, må DSB gis hjemmel for å kunne behandle relevante opplysninger i datasystemet.

3 Høringen

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 25. september 2019 på høring et forslag til endringer i sivilbeskyttelsesloven. Høringsforslaget ble sendt til følgende instanser:

Departementene
Fylkeskommunene
Fylkesmennene

Direktoratet for arbeidstilsynet
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
Forsvarsstaben
Hovedredningssentralen Nord-Norge
Hovedredningssentralen Sør-Norge
HV-stab
Nasjonal Sikkerhetsmyndighet
NRK
Næringslivets sikkerhetsorganisasjon
Politidirektoratet
Samerådet
Sametinget

Kvinnens Frivillige Beredskap
Norges Røde Kors
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Redningsselskapet

Akademikerne
Brannfaglig fellesorganisasjon
Brantjenestemennenes organisasjon
Delta Samfunnssikkerhet
Frivillige organisasjoners redningsfaglige forbund
Kommunesektorens organisasjon
KS Bedrift

Landsorganisasjonen i Norge
Norges kommunaltekniske forening
Norges Sivildforsvarsforbund
Norsk brannbefals landsforbund
Norsk brannvernforening
Norsk Redaktørforening
Norsk Tjenestemannslag
NTL Samfunnssikkerhet og beredskap
Næringslivets Hovedorganisasjon
Næringslivets Sikkerhetsråd
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund.

Det har innkommet 24 høringssvar, hvorav 17 med merknader fra følgende høringsinstanser:

Finans Norge
Finnmark politidistrikt
Forsvarsstaben
Fylkesmannen i Vestfold og Akershus
Helsedirektoratet
Helse- og omsorgsdepartementet
Kommunenes sentralforbund (KS)
Midtre Hålogaland sivilforsvarsdistrikt
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Norsk Friluftsråd
Nrk
NTL Samfunnssikkerhet og beredskap
Oslo kommune ved Byrådslederens kontor
Politidirektoratet
Rogaland sivilforsvarsdistrikt
Sysselemanden på Svalbard
Øst-Finnmark sivilforsvarsdistrikt.

Høringsinstansenes innspill vil bli kommentert under redegjørelsen for de ulike lovforslagene.

4 Tjeneste i Sivildforsvaret

4.1 Generelt om oppbygging av kapittel III i loven

Det foreslås en ny struktur på kapittel III om tjeneste i Sivildforsvaret. Lovbestemmelsene skal i større grad følge de ulike stadiene av tjenesten i Sivildforsvaret. Bestemmelser som berører utvelgelse av tjenestepliktige er plassert først, og dette omfatter blant annet bestemmelser om opplysningsplikt, rekrutteringsmøtet og vedtak om tjenesteplikt. Deretter følger bestemmelser om tjenstlige forhold, herunder innkalling til og gjennomføring av tjeneste, tjenestetid, forbud mot bruk av rusmidler m.m. Det foreslås også regler om engangserstatning ved invaliditet og dødsfall.

4.2 Opplysningsplikt og meldeplikt – lovforslaget § 7

4.2.1 Gjeldende rett

Det følger av sivilbeskyttelsesloven § 8 første ledd at personer som vurderes til tjeneste i Sivildforsvaret og tjenestepliktige skal bekrefte mottak av varsel og pålegg om tjenesteplikt og øvrig informasjon gitt av Sivildforsvarets myndigheter.

Til bruk for tjenstlige forhold plikter offentlige myndigheter og arbeidsgivere å gi Sivildforsvarets myndigheter opplysninger, oppgaver og attestasjoner om personer i tjenestepliktig alder som er knyttet til eller registrert hos dem, jf. sivilbeskyttelsesloven § 8 andre ledd. Opplysningene skal gis uten hinder av taushetsplikt. Sivildforsvarets myndigheter kan bestemme i hvilken form opplysningene skal gis. Sivildforsvaret innhenter i dag blant annet opplysninger fra Forsvaret, NAV, folkeregisteret, AA-registeret og arbeidsgivere.

Etter sivilbeskyttelsesloven § 8 tredje ledd plikter personer i tjenestepliktig alder å gi opplysninger som har betydning for tjenstlige forhold. Av samme bestemmelse fremkommer det at Sivildforsvaret kan kreve at det fremlegges politiattest dersom det er av særlig viktighet å få slike opplysninger på grunn av den tjeneste som vedkom-

mende utfører eller som man overveier å pålegge vedkommende. Vandelsvurdering vil bli nærmere vurdert under pkt. 4.3.

For personer som vurderes til tjeneste i Sivildforsvaret innhentes opplysninger i all hovedsak i forkant av rekrutteringsmøtet. Dette skjer ved at Sivildforsvaret sender ut et skjema for egen erklæring om helse og en spørreblankett, som den enkelte må returnere ferdig utfylt før rekrutteringsmøtet. Opplysninger som innhentes via disse blankettene er personalia, sivilstatus, adresse og adressehistorikk, pårørende, statsborgerskap og statsborgerskapshistorikk, oppholdstillatelse, førerkort og andre sertifikater og sertifiseringer, utdanning, lisenser, nåværende og tidligere tilsettingsforhold, helseinformasjon og vandel. Det innhentes også opplysninger om utført siviltjeneste og tjeneste i Forsvaret, Sivildforsvaret og Politireserven.

4.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Plikten til å gi opplysninger til bruk for tjenstlige forhold er i dag begrenset til å gjelde offentlige myndigheter og arbeidsgivere. Departementet foreslo å utvide denne opplysningsplikten, slik at den også omfatter utdanningsinstitusjoner.

Departementet foreslo å videreføre muligheten til å innhente opplysninger fra personer i tjenestepliktig alder. For å klargjøre de rettslige rammene for innhenting av opplysninger, ble det foreslått å presisere i lovteksten at opplysningsplikten gjelder for å vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring. Det ble foreslått en ny bestemmelse om at opplysningene skal dokumenteres, dersom Sivildforsvarets myndigheter krever det.

Det ble foreslått å videreføre bestemmelser om at det kan kreves skriftlige bekreftelser på at innkallinger m.m. er mottatt.

Det ble foreslått at personer som vurderes til tjeneste i Sivildforsvaret og tjenestepliktige skal melde fra om flytting og om utenlandsopphold på over to måneder. Bestemmelsen skal bidra til at Sivildforsvaret til enhver tid har oversikt over tilgjengelig personell.

4.2.3 Høringsinstansens syn

Helsedirektoratet støtter presiseringen av at opplysningene kan innhentes for å vurdere «pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring», og mener dette gir en bedre beskrivelse av formålet med opplysningene. *Helsedirektoratet* mener det bør foretas en presisering i loven eller i forskrift til loven av hvem som ansees som «offentlige myndigheter», og forutsetter at begrepet ikke omfatter helse- og omsorgstjenesten.

For å sikre ivaretagelse av blant annet kravet om dataminimering i personvernforordningen artikkel 5, mener *Helsedirektoratet* at forskriftshjemmelen også bør benyttes for å presisere nærmere hva slags opplysninger det vil kunne være relevant å innhente for å vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring i Sivilforsvaret.

Politidirektoratet mener at grunnleggende krav for oppfyllelse av opplysningsplikt, meldeplikt, hvem opplysningene kan innhentes fra og hvilke opplysninger som kan innhentes bør fremgå tydeligere av loven.

4.2.4 Departementets vurderinger

Opplysningsplikten etter gjeldende lovbestemmelse omfatter opplysninger til bruk for tjenstlige forhold. Formuleringen er svært generell, og mer konkret omfatter den opplysninger av betydning for å vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring, herunder for å holde Sivilforsvarets registre oppdaterte. For å tydeliggjøre de rettslige rammene for opplysningsplikten, foreslår departementet at loven presiserer at opplysningsplikten er begrenset til å gjelde opplysninger som er nødvendige for å vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring.

Plikten til å gi opplysninger gjelder i dag for offentlige myndigheter og arbeidsgivere. Sivilforsvaret vil i noen tilfeller også ha behov for opplysninger om utdanning fra ulike utdanningsinstitusjoner, herunder private skoler. Dette vil kunne bidra til en bedre utvelgelsesprosess og tjenesteplassering av mannskapene. Departementet foreslår derfor at opplysningsplikten også skal gjelde for utdanningsinstitusjoner.

Departementet foreslår å fjerne vilkåret i § 8 andre ledd om at personer i tjenestepliktig alder skal være «knyttet til eller registrert hos dem». Forslaget til ny § 7 gir Sivilforsvaret hjemmel for å innhente opplysninger som er nødvendige for å vurdere pålegg om tjenesteplikt mv., og det er underforstått at det må foreligge en form for til-

knytning til eller registrering mellom personen som skal pålegges tjenesteplikt og den det innhentes opplysninger fra.

Opplysningene som kan innhentes utgjør i all hovedsak personopplysninger, og flere av disse regnes som særlige kategorier av personopplysninger (tidligere kalt «sensitive personopplysninger»). En plikt til å gi denne type opplysninger er inngripende, og det er derfor viktig at innholdet av opplysningsplikten fremgår tydelig av sivilbeskyttelsesloven og forskrifter gitt i medhold av loven.

Det foreslås at departementet kan gi forskrift om hvordan opplysningsplikten skal oppfylles, om hvem det kan innhentes opplysninger fra, hvilke opplysninger som kan innhentes og i hvilken form opplysningene skal gis. Dette gir en viss fleksibilitet i forhold til eventuelle endringsbehov, og medfører at loven ikke inneholder bestemmelser med et detaljeringsnivå som naturlig hører hjemme i forskrift. Det vises også til at denne hovedinndelingen er valgt for tilgrensende lovgivning (forsvarsloven og vernepliktsforskriften). Departementet legger opp til at de overordnede kravene for oppfyllelse av opplysningsplikten skal fremgå av sivilbeskyttelsesloven, og det er derfor ikke foretatt ytterligere presiseringer i loven.

I forbindelse med forskriftsarbeidet vil det bli vurdert nærmere hvem det kan innhentes opplysninger fra, og det vil i denne sammenheng bli vurdert om begrepet «offentlige myndigheter» skal defineres nærmere, jf. høringsinnspill fra *Helsedirektoratet*. Departementet vil bemerke at det i forskrift vil bli gitt en nærmere opplisting av hvilke opplysninger som kan innhentes, og ut fra denne listen vil det ordinært kunne utledes hvem opplysningene kan innhentes fra.

I enkelte tilfeller vil det være behov for å innhente nærmere dokumentasjon, for verifisering av de innsendte opplysningene. Ved sykdom eller skade vil det for eksempel kunne være behov for bekreftelse gjennom legeerklæring. Departementet foreslår en ny bestemmelse som pålegger den enkelte å dokumentere opplysningene dersom Sivilforsvaret krever det.

Plikten til å bekrefte mottak av varsel og pålegg om tjenesteplikt mv. videreføres i lovforslaget, med noen mindre språklige justeringer. Bestemmelsene skal bidra til en ryddig og god administrering av tjenesteplikten. Gjennom nytt saksbehandlingssystem som er under utvikling, vil de tjenestepliktige kunne gi slike bekreftelser elektronisk. Dette vil forenkle prosessen og gi bedre brukervennlighet for Sivilforsvarets mannskaper.

For å sikre en effektiv gjennomføring av tjenesteplikten er det viktig at Sivilforsvaret til enhver tid har oversikt over tilgjengelig personell. Departementet foreslår derfor at det innføres en meldeplikt for personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret og for tjenestepliktige. Meldeplikten skal omfatte fast eller midlertidig flytting i eller utenfor Norge, og utenlandsopphold på over to måneder. Dette tilsvarer meldeplikten som Forsvaret kan pålegge tjenestepliktige etter forsvarsloven § 8 tredje ledd.

4.3 Vandelsvurdering – lovforslaget § 7a

4.3.1 Gjeldende rett

Etter sivilbeskyttelsesloven § 8 tredje ledd kan Sivilforsvarets myndigheter kreve politiattest dersom det er av særlig viktighet å få slike opplysninger på grunn av den tjeneste som vedkommende utfører eller som man overveier å pålegge vedkommende. Slik politiattest skal innhentes av den som opplysningene gjelder.

Nesten alle tjenestepliktige i Sivilforsvaret rekrutteres fra Forsvaret, og disse personene er normalt vandelsvurdert etter forsvarsloven § 59 i forbindelse med Forsvarets rekrutteringsprosesser. Forsvarets vandelsvurdering inkluderer også saker som er under behandling, jf. politiregisterloven § 41 nr. 2.

Politiregisterloven inneholder de overordnede og generelle reglene om vandelskontroll, mens de konkrete hjemlene for vandelskontroll er nedfelt i spesiallovgivningen. Vandelskontroll kan bare foretas når den har hjemmel i lov eller i forskrift, jf. politiregisterloven § 36. Vandelskontroll er bruk av opplysninger for å vurdere om en fysisk eller juridisk person er egnet til en bestemt stilling, virksomhet, aktivitet eller funksjon. Vandelskontroll kan foretas i form av utstedelse av politiattest, straffeattest eller gjennom vandelsvurdering. På en vandelsvurdering skal det anmerkes reaksjoner som nevnt i politiregisterloven § 41, og mottaker kan kreve vandelsvurdering uten at den vandelsvurderingen gjelder har samtykket, jf. politiregisterloven § 45.

4.3.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo at samtlige personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret skal vandelsvurderes, og at vandelsvurderingen skal være lik den vandelsvurderingen som Forsvaret gjennomfører i forbindelse med sine rekrutteringsprosesser.

Vandelsvurderingen skal også inkludere verserende saker. Dersom Forsvaret har gjennomført vandelsvurdering av personellet som overføres til Sivilforsvaret, skal Forsvarets vandelsvurdering legges til grunn for vurderingen av egnethet til tjeneste i Sivilforsvaret.

Det ble foreslått at Sivilforsvaret kan innhente ny vandelsvurdering av tjenestepliktige der dette er nødvendig for å vurdere om de er skikket til bestemt tjeneste i Sivilforsvaret. I høringsnotatet ble dette presisert til å gjelde tilfeller der dette er nødvendig på grunn av den tjeneste som vedkommende utfører eller som man overveier å pålegge vedkommende.

4.3.3 Høringsinstansenes syn

Politidirektoratet støtter departementets forslag til § 7 a, og viser til Finnmark politidistrikts høringsvar som tiltres i sin helhet. Politidirektoratet er positiv til at Sivilforsvaret gis en klar lovhjemmel for å innhente vandelsvurdering, og forslaget kvalifiserer etter Politidirektoratets syn for bruk av vandelsinstituttet slik kriteriene for dette er definert i politiregisterloven.

Finnmark politidistrikt støtter den foreslåtte endringen i sivilbeskyttelsesloven ny § 7 a, og viser til at et av argumentene for den foreslåtte endringen er at nesten alle tjenestepliktige i Sivilforsvaret rekrutteres fra Forsvaret, og at Forsvaret ordinært vil ha innhentet vandelsvurdering for disse personene etter forsvarsloven § 59, jf. politiregisterloven § 45. Finnmark politidistrikt er enig i at likhetshensyn kan tale for at vandelskontrollen gjøres lik for både Forsvaret og Sivilforsvaret.

Finnmark politidistrikt uttaler at det kan innvendes at vandelskontrollen vil bli vesentlig utvidet sammenlignet med dagens situasjon dersom den foreslåtte endringen vedtas. Dette på bakgrunn av at dagens hjemmel kun gir grunnlag for utstedelse av ordinær (tidsbegrenset) politiattest i medhold av politiregisterloven § 40, jf. nr. 1, mens det på vandelsvurderingen skal anmerkes reaksjoner tilsvarende en uttømmende og utvidet politiattest, jf. politiregisterloven § 41 nr. 1 og nr. 2. *Finnmark politidistrikt* mener likevel at hensynet til Sivilforsvarets samfunnsoppdrag, herunder at de tjenestepliktige skal være skikket til tjeneste og ha nødvendig tillit fra publikum, begrunner en slik endring som foreslått.

Forsvarsstaben mener at det er uklart om det faktisk kan innhentes ny vandelsvurdering i tilfeller der slik vurdering er foretatt med hjemmel i forsvarsloven § 59.

4.3.4 Departementets vurderinger

Sivilforsvarets primæroppgave er å beskytte sivilbefolkningen i krig, når krig truer og når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare. De sivile beskyttelsestiltakene omfatter varsling, evakuering og tilfluktsrom, og på disse områdene er Sivilforsvaret tillagt sentrale oppgaver. I tillegg er Sivilforsvaret statens forsterkningsressurs ved uønskede hendelser i fredstid. For å ivareta disse oppgavene, er det viktig at de tjenestepliktige er egnet og inngir tillit hos det publikum som de skal betjene.

Etter departementets syn tilsier vesentlige samfunnsinteresser at det gjennomføres vandelskontroll av personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret, slik at man på et tidlig stadium kan sile ut personer som ikke er egnet til sivilforsvarstjeneste. Samtidig er det vesentlig at denne kontrollen gjøres lik for alle og er tilpasset den kontrollen som allerede gjennomføres for personell som overføres fra Forsvaret. Det foreslås derfor at samtlige personer, som ledd i Sivilforsvarets rekrutteringsprosess, underlegges vandelskontroll før det gis pålegg om tjenesteplikt. Det anses formålstjenlig at det er Sivilforsvaret selv, og ikke den som opplysningene gjelder, som skal innhente opplysninger om vandel. Kontrollen bør også omfatte verserende saker, dvs. siktelser, tiltaler, samt ilagte reaksjoner som ikke er rettskraftig avgjort, på samme måte som en vandelsvurdering etter forsvarsloven § 59. Å bli (midlertidig) utelukket fra tjeneste på grunn av en pågående sak som ikke ender med en strafferettslig reaksjon kan sies å være inngripende, men etter departementets syn bør hensynet til de involverte samfunnsinteresser her veie tyngst.

Personer som overføres fra Forsvaret er normalt vandelsvurdert av Forsvaret etter forsvarsloven § 59. I slike tilfeller vil det ikke foreligge behov for å innhente ny vandelsvurdering i forbindelse med rekrutteringsprosessen i Sivilforsvaret. Behovet for å innhente vandelsvurdering vil være begrenset til å gjelde personer som rekrutteres til Sivilforsvaret gjennom andre kanaler enn Forsvaret. Dette omfatter kun et mindre antall personer per år.

Ved overgang til tjeneste vil Sivilforsvaret ordnært støtte seg på den vandelsvurderingen som er gjort i forbindelse med rekrutteringsprosessen. Under tjenesten vil det imidlertid kunne oppstå behov for å innhente ny vandelsvurdering av mannskapene, for eksempel der den tjenestepliktige overføres til befalsstillinger eller spesialavdelinger. Departementet foreslår på denne bak-

grunn at Sivilforsvaret gis adgang til å innhente ny vandelsvurdering for tjenestepliktige dersom det er nødvendig for å vurdere om de er skikket til en bestemt tjeneste i Sivilforsvaret. Dette tilsvarer adgangen til å innhente ny vandelsvurdering etter forsvarsloven § 59 andre ledd bokstav a. Bestemmelsen skal gjelde for tjenestepliktige i Sivilforsvaret, og vil også gjelde der vandelsvurdering er foretatt av Forsvaret med hjemmel i forsvarsloven § 59, jf. høringsinnspill fra *Forsvarsstaben*.

Nærmere bestemmelser om rett til å kreve vandelsvurdering vil kunne gis i forskrift.

4.4 Behandling av personopplysninger – lovforslaget § 8a

4.4.1 Gjeldende rett

EUs personvernforordning ble vedtatt i april 2016 og erstatter personverndirektivet fra 1995. Forordningens formål, systematikk, terminologi og grunnprinsipper er i stor grad en videreføring av tidligere personverndirektiv. Ny personopplysningslov, som trådte i kraft 20. juli 2018, gjennomfører personvernforordningen i norsk rett.

Etter personvernforordningen kreves det et behandlingsgrunnlag for å kunne samle inn og på annen måte behandle personopplysninger, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 1. Videre stilles det ytterligere krav ved behandling av særlige kategorier av personopplysninger etter forordningen artikkel 9, og personopplysninger om straffedommer og lovovertridelser etter forordningen artikkel 10.

Sivilbeskyttelsesloven inneholder ingen generell regulering om behandlingen av personopplysninger. Adgangen til å behandle personopplysninger følger forutsetningsvis av sivilbeskyttelsesloven ved at de oppgavene som Sivilforsvaret skal utføre, forutsetter behandling av personopplysninger.

4.4.2 Forslaget i høringsnotatet

For nødvendige tilpasninger til personvernlovgivningen, foreslo departementet en ny lovbestemmelse om personopplysninger som skal gi Sivilforsvarets myndigheter rett til å behandle personopplysninger når dette er nødvendig for å utøve myndighet eller utføre andre oppgaver etter sivilbeskyttelsesloven.

Det ble foreslått at departementet kan gi forskrift om behandlingen av personopplysninger, herunder om formålet med behandlingen, krav til behandlingen, behandlingsansvar, innhenting av

personopplysninger, hvilke personopplysninger som kan behandles, adgangen til viderebehandling, utlevering, registerføring og tilgang til registre.

4.4.3 Høringsinstansenes syn

Helsedirektoratet foreslår at det inntas en henvisning til bestemmelsene i §§ 7 og 7a, slik at det fremgår tydelig hva slags personopplysninger som kan innhentes.

Politidirektoratet mener at følgende bør inntas og fremgå tydeligere av loven: formålet med behandlingen av personopplysninger i Sivilforsvaret og grunnleggende rammer for og krav til behandlingen, behandlingsansvar, innhenting av personopplysninger og hvilke kategorier opplysninger som kan behandles, samt adgang til viderebehandling, utlevering, registerføring og tilgang til registre.

4.4.4 Departementets vurderinger

Før ikrafttreddelsen av den nye personopplysningsloven og personvernforordningen baserte behandlingen av personopplysninger i Sivilforsvaret seg på personopplysningsloven av 2000 § 8 bokstav e om utøvelse av offentlig myndighet. Det var i tillegg gitt konsesjon fra Datatilsynet for behandling av sensitive personopplysninger. Slik konsesjon er ikke lenger aktuell etter ny personvernlovgivning.

Personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e gir adgang til behandling av personopplysninger når dette er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller utøve offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt. Behandling av personopplysninger på sivilforsvarsområdet kan knyttes både til å utføre en oppgave i allmennhetens interesse og til å utøve offentlig myndighet. Behandling av personopplysninger i medhold av denne bestemmelsen i forordningen krever et supplerende rettsgrunnlag i unionsretten eller nasjonal rett, jf. forordningen artikkel 6 nr. 3. Dersom behandlingen av personopplysninger utgjør et inngrep i retten til privatliv etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8, stiller også disse bestemmelsene og legalitetsprinsippet i Grunnloven § 113, krav til det supplerende rettsgrunnlaget.

Mange av de personopplysningene som behandles av Sivilforsvaret er særlige kategorier av personopplysninger, jf. personvernforordningen artikkel 9 nr. 1. Utgangspunktet i denne bestemmelsen er at behandling av denne type opplys-

ninger er forbudt. Artikkel 9 nr. 2 bokstav a til j oppstiller imidlertid nærmere avgrensede unntak fra dette forbudet, for eksempel dersom behandlingen er nødvendig av hensyn til viktige allmenne interesser. Etter noen av unntakene i artikkel 9 nr. 2 kreves det i tillegg at det må foreligge bestemmelser i unionsretten eller nasjonal rett som åpner for behandlingen. Unntaket i bokstav g om viktige allmenne interesser, som Sivilforsvarets behandling må anses omfattet av, krever et slikt tillegg. Det forutsettes i disse tilfellene at Sivilforsvarets behandling av særlige kategorier av personopplysninger er tillatt i henhold til unionsretten eller nasjonal rett, jf. personvernforordningen artikkel 9 nr. 2 bokstav g og fortalepunkt 52.

Departementet foreslår på denne bakgrunn en ny bestemmelse om behandling av personopplysninger i sivilbeskyttelsesloven, herunder om behandling av særlige kategorier av personopplysninger.

Personvernforordningen artikkel 9 nr. 2 bokstav g krever at den nasjonale bestemmelsen må «stå i et rimelig forhold til det mål som søkes oppnådd, være forenlig med det grunnleggende innholdet i retten til vern av personopplysninger og sikre egnede og særlige tiltak for å verne den registrertes grunnleggende rettigheter og interesser.» I dette ligger krav om forholdsmessighet og nødvendighet, samt krav til håndtering, lagring og sikkerhet mv. Behandling av personopplysninger i Sivilforsvaret utgjør selve grunnlaget for vurderingen av hvem som kan pålegges tjeneste og om vedkommende kan fortsette å tjenestegjøre i Sivilforsvaret. Innhenting av opplysninger foretas også av hensyn til den som vurderes til tjeneste og den som allerede er pålagt en tjenesteplikt. Det er blant annet nødvendig at vedkommende er helsemessig skikket, og har en vandel som er forenlig med det å gjøre tjeneste i Sivilforsvaret. Det er også behov for å kunne behandle opplysninger knyttet til yrke og utdanning da Sivilforsvaret ofte vil ha et behov for personer med spesiell yrkesbakgrunn. Uten behandling av slike opplysninger, vil pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring kunne bli fattet på et tilfeldig grunnlag og medføre at personer som ikke er egnet pålegges tjeneste i Sivilforsvaret.

Når det gjelder forordningens krav om «egne og særlige tiltak for å verne den registrertes grunnleggende rettigheter og interesser», legger departementet opp til at dette skal ivaretas gjennom nærmere krav i forskrift til loven.

Sivilforsvaret behandler i enkelte tilfeller også personopplysninger om straffbare forhold.

Opplysninger om straffedommer, lovovertrедelser og tilknyttede sikkerhetstiltak er særskilt regulert i personvernforordningen artikkel 10. Det følger av denne bestemmelsen at behandling av opplysninger om straffbare forhold må ha et behandlingsgrunnlag etter forordningen artikkel 6 nr. 1, og at slik behandling bare kan utføres under en offentlig myndighets kontroll eller dersom behandlingen er tillatt i henhold til unionsretten eller nasjonal rett som sikrer nødvendige garantier for de registrertes rettigheter og friheter. Når det gjelder krav om behandlingsgrunnlag etter artikkel 6 nr. 1, viser departementet til vurderingen av artikkel 6 nr. 1 bokstav e over. Etter departementets oppfatning anses Sivilforsvarets behandling av opplysninger om straffbare forhold å skje under en offentlig myndighets kontroll.

Som det fremgår over er det ulike krav til behandlingsgrunnlag og regulering av behandling av personopplysninger, avhengig av hva slags type opplysninger som det dreier seg om. For å tydeliggjøre rettsgrunnlaget foreslår departementet at det gis en generell bestemmelse om behandling av personopplysninger i ny § 8a i sivilbeskyttelsesloven, som viser eksplisitt til at bestemmelsen også omhandler behandling av personopplysninger etter artikkel 9 om særlige kategorier av personopplysninger og artikkel 10 om straffbare forhold m.m.

For å unngå misforståelser om bestemmelsens rekkevidde, foreslo *Helsedirektoratet* at det i første ledd av bestemmelsen inntas en henvisning til §§ 7 og 7a. Henvisning til disse bestemmelsene er imidlertid ikke nødvendig for å oppfylle kravet i personvernforordningen artikkel 6 nr. 3 om at det må foreligge et supplerende rettsgrunnlag for behandling som nevnt i forordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e. Departementet vil videre bemerke at en slik henvisning kan skape uklarhet med hensyn til adgangen til å behandle andre opplysninger som Sivilforsvarets myndigheter kan innhente, f.eks. med hjemmel i § 8 i lovforslaget. Departementet har derfor ikke funnet grunn til å gå videre med Helsedirektoratets forslag.

Det foreslås at departementet kan gi forskrift om behandling av personopplysninger. Departementet anser at lovforslaget, sammen med personopplysningsloven og personvernforordningen, gir tilstrekkelig klare rammer for innholdet av slik forskrift. De overordnede kravene til behandling av personopplysninger foreslås nedfelt i loven, mens nærmere detaljregler overlates til forskrift. Det foreslås derfor ingen ytterligere presiseringer i loven, slik det er foreslått av *Politidirektoratet*.

4.5 Rekrutteringsmøte og pålegg om tjenesteplikt i Sivilforsvaret – lovforslaget § 8

4.5.1 Gjeldende rett

Bestemmelser om rekruttering av personell til Sivilforsvaret og pålegg om tjenesteplikt fremgår i dag av sivilbeskyttelsesloven §§ 7 og 8. Bestemmelsene regulerer blant annet hvem som kan pålegges tjenesteplikt, plikt til å gi opplysninger som har betydning for tjenstlige forhold og plikt til å gjennomgå legeundersøkelser og andre prøver som er nødvendige for å vurdere egnethet for tjeneste i Sivilforsvaret.

Kvinner og menn mellom 18 og 55 år som oppholder seg i Norge, kan pålegges tjenesteplikt i Sivilforsvaret, jf. sivilbeskyttelsesloven § 7 første ledd. Tjenesteplikt kan pålegges de som er egnet til tjeneste.

Saksgangen ved rekruttering og pålegg om tjenesteplikt fremgår i dag hovedsakelig av personellbestemmelser i Sivilforsvaret. Distrikts sjefsinstruksen fastsetter at distrikts sjefen i Sivilforsvaret gir pålegg om tjenesteplikt for kvinner og menn i sitt sivilforsvarsdistrikt.

Sivilforsvarets personell rekrutteres i hovedsak fra Forsvaret blant vernepliktige som etter sesjon ikke kalles inn til tjeneste i Forsvaret. Det vises i den forbindelse til forsvarsloven § 15, der det fremgår at vernepliktige som ikke kalles inn til tjeneste i Forsvaret, kan overføres til Sivilforsvaret. Sivilforsvaret kan også rekruttere frivillige som ønsker å gjøre tjeneste i Sivilforsvaret.

Den som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret gis et varsel om pålegg av tjenesteplikt. Med varselet følger et spørreskjema, der den enkelte skal gi opplysninger om forhold som har betydning for tjeneste i Sivilforsvaret.

De som foreløpig anses egnet for tjeneste, innkalles til et rekrutteringsmøte. Innkallingen skal bekreftes mottatt, og et egenerklæringsskjema om helse skal fylles ut av den innkalte. På rekrutteringsmøtet gis det nærmere informasjon om Sivilforsvaret, og den enkelte gjennomgår legeundersøkelse for å avgjøre om vedkommende tilfredsstillende helsekravene i Sivilforsvaret. Det gjennomføres også et intervju med den innkalte, for å kartlegge motivasjon og for å utfylle de innhentede opplysningene.

Ut fra en totalvurdering av de innhentede opplysningene og resultatene fra rekrutteringsmøtet, foretar Sivilforsvaret en utvelgelse av de som anses best egnet til tjeneste.

4.5.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo at lovbestemmelsen bygges noe ut, slik at det gis klarere og mer utfyllende bestemmelser om innkalling til og gjennomføring av rekrutteringsmøtet i Sivilforsvaret. Høringsforslaget inneholder bestemmelser om møteplikt, utsettelse når det foreligger vektige velferdsgrunner samt hovedkriterier for utvelgelse av mannskap og pålegg om tjenesteplikt.

Det ble foreslått at departementet kan gi forskrift om innkalling til og gjennomføring av rekrutteringsmøtet, og om godtgjøring for å møte. Forskriftshjemmelen omfatter også adgang til å gi bestemmelser om undersøkelser og prøver og om vurderingen av helsetilstanden.

4.5.3 Høringsinstansenes syn

Politidirektoratet mener at det bør inntas og fremgå tydeligere i loven hvilke kategorier av helseundersøkelser og prøver for vurdering av helsetilstanden som den enkelte plikter å gjennomgå på rekrutteringsmøtet og under tjenesten i Sivilforsvaret.

4.5.4 Departementets vurderinger

Et pålegg om tjenesteplikt i Sivilforsvaret er et betydelig inngrep, og det er derfor viktig at rettigheter og plikter knyttet til utvelgelse av personell til Sivilforsvaret fremgår av lovverket.

I lovforslaget § 8 første ledd foreslås det bestemmelser om hvem som kan pålegges tjeneste i Sivilforsvaret. Tjenesteplikt kan pålegges personer mellom 18 og 55 år som oppholder seg i Norge, og dette er en videreføring av det materielle innholdet av gjeldende lovbestemmelse.

Plikten til å stille på rekrutteringsmøtet fremgår av lovforslaget § 8 andre ledd. Det foreslås samtidig bestemmelser om utsettelse av møteplikten dersom det foreligger vektige velferdsgrunner.

Den enkelte skal gjennomgå legeundersøkelse og andre prøver som er nødvendige for å vurdere egnethet for tjeneste i Sivilforsvaret. Departementet foreslår å tydeliggjøre at denne plikten også gjelder for dem som innkalles til tjeneste og de som er i tjeneste.

Departementet foreslår at loven angir hvilke momenter som skal tillegges vekt ved vurderingen av om tjenesteplikt skal pålegges. En slik lovfesting vil kunne bidra til økt forutsigbarhet for den som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret, og gi et bedre grunnlag for å vurdere om et pålegg om tjenesteplikt skal påklages.

Hvilke opplysninger som Sivilforsvaret innhenter før rekrutteringsmøtet, og som inngår som del av beslutningsgrunnlaget for utvelgelse av personell til Sivilforsvaret, er nærmere beskrevet i lovforslaget §§ 7 og 7a, jf. punktene 4.2 og 4.3.

I forskrift kan det gis nærmere bestemmelser for gjennomføring av rekrutteringsmøtet, herunder bestemmelser om utvelgelsesprosess, vurderinger av helsetilstand og om andre prøver som er nødvendige for å vurdere egnethet for tjeneste i Sivilforsvaret. Bestemmelsenes detaljeringsnivå, sammenholdt med behovet for å kunne gjøre endringer i bestemmelsene, tilsier at dette reguleres på forskriftsnivå. Departementet har derfor ikke funnet grunn til å innta nærmere bestemmelser i loven om helseundersøkelser og prøver for vurdering av helsetilstand, slik det er foreslått av *Politidirektoratet*.

4.6 Innkalling til og gjennomføring av tjeneste – lovforslaget § 9

4.6.1 Gjeldende rett

Tjenestepliktige i Sivilforsvaret skal delta på kurs, øvelser og innsatser som Sivilforsvaret kaller inn til, og rette seg etter ordrer og instruksjoner for tjenesten, jf. sivilbeskyttelsesloven § 9 første ledd. Med innsats menes reelle hendelser som Sivilforsvarets tjenestepliktige er utkalt til å bistå i. Tjenestepliktige kan ikke forlate tjenesten uten tillatelse.

Tjenestepliktige kan pålegges å gjøre tjeneste som befal eller instruktør, jf. sivilbeskyttelsesloven § 9 andre ledd. Til slike stillinger trenger Sivilforsvaret personell som blant annet har ledererfaring og/eller spesiell kompetanse.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av sivilforsvarstjenesten, herunder bestemmelser om godtgjøring for og fritak fra tjeneste, jf. sivilbeskyttelsesloven § 7 sjettede ledd. Regler om godtgjøring fremgår av forskrift 26. april 2018 nr. 634 om godtgjøring for tjeneste i Sivilforsvaret. Bestemmelser om fritak er gitt i forskrift 16. desember 2019 om midlertidig fritak fra tjeneste for tjenestepliktige i Sivilforsvaret. I fritaksforskriften er det gitt bestemmelser om fritak for ansatte som har sentrale funksjoner i virksomheter som ivaretar kritiske samfunnsfunksjoner. Forskriften inneholder også bestemmelser om midlertidig fritak når det foreligger vektige velferdsgrunner.

Sivilbeskyttelsesloven inneholder ingen bestemmelser om vaksinerings av tjenestepliktige eller andre tiltak for å forebygge smittsomme sykdommer.

4.6.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo å samle bestemmelser om innkalling til og gjennomføring av tjeneste i én lovbestemmelse, slik at det gis sammenhengende og utfyllende informasjon om lovområdet. Det ble herunder foreslått at loven skal angi minimumskravene for innholdet av en innkalling til tjeneste. Det ble videre foreslått bestemmelser om oppmøteplikt og om plikt til å gjøre tjeneste som befal eller instruktør.

Departementet foreslo en ny bestemmelse som gir Sivilforsvaret mulighet til i særlige tilfeller å pålegge den tjenestepliktige å la seg vaksinere og å godta at Sivilforsvaret gjennomfører andre tiltak som er nødvendige for å forebygge smittsomme sykdommer. Tjenestepliktige i Forsvaret skal ha tatt vaksiner etter forskrift om nasjonalt vaksinasjonsprogram før tjenesten kan starte. Dette kravet synes begrunnet ut fra at tjenesten er fysisk krevende, og at mannskapene bør tett innpå hverandre over lengre perioder. Disse hensynene er ikke like fremtredende i Sivilforsvaret, og det ble derfor ikke foreslått tilsvarende bestemmelser om grunnvaksinasjon for å kunne gjøre tjeneste i Sivilforsvaret. I spesielle situasjoner, områder eller tjenesteoppdrag vil det imidlertid kunne oppstå behov for å vaksinere tjenestepliktige. Dette vil f.eks. kunne gjelde ved flyktningekriser der Sivilforsvaret tillegges oppgaver på mottakssentre, eller ved Sivilforsvarets innsatser under pandemi, med forsterkning til helsetjenesten med forpleinings- og førstehjelpstjenester.

Det ble foreslått at departementet kan gi forskrift om gjennomføring av sivilforsvarstjenesten, blant annet bestemmelser om fritak og om innkalling og godtgjøring for tjeneste.

4.6.3 Høringsinstansenes syn

Helsedirektoratet støtter ikke forslaget om at Sivilforsvaret i særlige tilfeller skal kunne pålegge en tjenestepliktig å la seg vaksinere mv. Helsedirektoratet mener bestemmelsen må vurderes opp mot smittevernloven § 3-8 andre ledd, hvor befolkningens plikter knyttet til vaksinering er lovfestet. Direktoratet begrunner dette med følgende:

«Myndighet til å pålegge vaksinering er her lagt til Helse- og omsorgsdepartementet, eller ved alvorlige utbrudd og når det haster, til Helsedirektoratet. Vi viser til smittevernloven § 3-8 andre til fjerde ledd, som lyder slik:

Når det er avgjørende for å motvirke et alvorlig utbrudd av en allmennfarlig smittsom syk-

dom, kan departementet i forskrift fastsette at befolkningen eller deler av den skal ha plikt til å la seg vaksinere.

Ved et alvorlig utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom kan departementet i forskrift bestemme at personer som ikke er vaksinert

- a) må oppholde seg innenfor bestemte områder,*
- b) skal nektes deltakelse i organisert samvær med andre, f.eks. i barnehage, skole, møter eller kommunikasjonsmidler,*
- c) må ta nødvendige forholdsregler etter kommunelegens nærmere bestemmelse.*

Når det ved et alvorlig utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom er nødvendig å vaksinere befolkningen eller deler av den med en gang for at folkehelsen ikke skal bli vesentlig skadelidende, kan Helsedirektoratet påby vaksinering etter andre ledd og tiltak etter tredje ledd.»

Helsedirektoratet skriver videre at:

«Vi mener det er Helse- og omsorgsdepartementet som med utgangspunkt i smittevernloven § 3-8 bør gi bestemmelser om vaksinasjonsplikt for de som er i tjeneste hos Sivilforsvaret. Slik vi leser det tar forslaget til revidert sivilbeskyttelseslov mønster av plikten som forsvarsansatte har etter lov om verneplikt og tjeneste i forsvaret, men personer som tjenestegjør i Sivilforsvaret er sivile – ikke forsvarsansatte. Dersom det er behov for en ordening som går så langt som det antydes, mener vi det bør vurderes om smittevernloven § 3-8 bør endres tilsvarende.»

Helse- og omsorgsdepartementet, Politidirektoratet og Forsvarsstaben har merknader til forslaget til forskriftshjemmel i § 9 siste ledd og adgangen til å gi nærmere bestemmelser om fritak for tjeneste. Politidirektoratet foreslår at «Nærmere bestemmelser om tilfeller og vilkår som gir adgang til å søke fritak fra tjeneste, bør fremgå tydeligere av loven.»

Helse- og omsorgsdepartementet noterer at Justis- og beredskapsdepartementet legger opp til at fritak fra tjeneste i Sivilforsvaret skal reguleres i en egen forskrift og legger til grunn at de involveres i nødvendig grad og at det tas hensyn til helsesektorens rolle i nasjonal beredskap og Sivilforsvarets rolle som forsterkningsressurs for å understøtte blant annet helse.

Forsvarsstaben viser til at tjenestepliktige som på grunn av sivil stilling bør fortsette i sin sivile virksomhet kan fritas for oppmøte i Forsvaret etter vernepliktsforskriften § 59, jf. forsvarsloven § 32. Forsvarsstaben viser til at det her allerede

foreligger fritak i visse tilfeller i henhold til lovverket og stiller spørsmål ved om dette går klart nok frem av lovforslaget.

4.6.4 Departementets vurderinger

Departementet ser det som formålstjenlig at loven synliggjør de minimumskravene som skal gjelde for en innkalling til tjeneste i Sivilforsvaret. Innkallingen skal inneholde informasjon om oppmøtetidspunkt, tjenestested og tjenestens lengde.

Forslaget til § 9 *andre og tredje ledd* regulerer tjenestelige plikter, herunder oppmøteplikt og en plikt til å rette seg etter ordrer og instruksjoner for tjenesten. Bestemmelsene viderefører det materielle innholdet av sivilbeskyttelsesloven § 9 første og andre ledd, med enkelte språklige endringer.

Departementet antar, på bakgrunn av *Helse- og beredningsdepartementets* innspill, at bestemmelsene i smittevernloven vil kunne ivareta de behovene som foreligger for å vaksinere Sivilforsvarets mannskaper i utsatte situasjoner, og viser herunder til at Helse- og beredningsdepartementet i smittevernloven § 3-8 fjerde ledd er tillagt utvidede fullmakter ved alvorlig utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom. Vi vil i den forbindelse tillegge at Sivilforsvaret ikke har eget fagpersonell som på selvstendig grunnlag vil kunne vurdere hvilke tiltak som er nødvendige for å forebygge smittsomme sykdommer, slik at Sivilforsvaret uansett vil måtte basere seg på råd fra helsefaglige instanser. Det synes derfor ikke å foreligge behov for å innta særskilte bestemmelser i sivilbeskyttelsesloven om vaksinering eller andre tiltak for å forebygge smittsomme sykdommer.

I lovforslaget § 9 *femte ledd* videreføres hjemmelen i sivilbeskyttelsesloven § 7 sjette ledd til å fastsette forskrifter om gjennomføringen av sivilforsvarstjenesten, herunder bestemmelser om godtgjøring for og fritak fra tjeneste. Når det gjelder fritak fra tjeneste, vil forskriftshjemmelen omfatte både varig fritak fra tjenesteplikt og midlertidig fritak fra tjeneste. I samsvar med innspillet fra *Politi- og beredningsdepartementet*, er lovtteksten bygget ut noe, slik at loven angir hovedkriteriene for å kunne innvilge midlertidig fritak fra tjeneste. Det overlates til forskrift å angi nærmere hvilke forhold som innenfor disse hovedkriteriene skal kunne kvalifisere for fritak fra tjeneste i Sivilforsvaret.

Departementet vil bemerke at tjenesteplikten er fundamental for Sivilforsvarets virksomhet, og det skal derfor særlige grunner til for å bli fritatt fra tjeneste i Sivilforsvaret. Slike særlige grunner vil for det første kunne være vektige velferdsgrunner, slik som sykdom, skade, omsorgsoppgaver, utdanning m.m. Nærmere bestemmelser er

gitt i forskrift 16. desember 2019 om midlertidig fritak fra tjeneste for tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Forskriften inneholder også bestemmelser om midlertidig fritak for ansatte i virksomheter som ivaretar kritiske samfunnsfunksjoner. Fritak kan for eksempel gjelde personell med nøkkelroller innen kraft- og vannforsyning, transport, presse, apotek m.m. Bestemmelsen er samkjørt med Forsvarets fritakssystem, og forutsetter at Forsvaret har registrert virksomheten som en virksomhet med kritiske samfunnsfunksjoner. Forskriften inneholder også bestemmelser om midlertidig fritak fra tjeneste for ansatte i nødetatene. Bestemmelsene skal bidra til at virksomhetene kan beholde sentralt personell i situasjoner med krise, konflikt eller krig. Gjennom fritaksreglene har man søkt å balansere rekrutterings hensyn i Sivilforsvaret med personellbehovet i aktuelle sektorer.

Bestemmelser om midlertidig fritak fra tjeneste vil inngå som del av en samleforskrift på sivilforsvarsområdet.

Forsvarsstaben viser til at det foreligger fritaksregler etter forsvarsloven og vernepliktsforskriften, og stiller spørsmål ved om dette går klart nok frem av lovforslaget. Til dette vil departementet bemerke at Forsvarets regler gjelder fritak for virksomheter som har tilsatte som er pålagt tjeneste i Forsvaret. Forsvarets regelverk er ikke anvendelig for virksomheter som ønsker fritak for tilsatte som er tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Bestemmelser i forskrift 16. desember 2019 om midlertidig fritak fra tjeneste for tjenestepliktige i Sivilforsvaret gir et selvstendig grunnlag for fritak på sivilforsvarsområdet, og inneholder bestemmelser som langt på vei samsvarer med Forsvarets fritaksregler.

4.7 Tjenestetidens lengde – lovforslaget § 9a

4.7.1 Gjeldende rett

Av sivilbeskyttelsesloven § 7 fremgår det at Stortinget fastsetter tjenestetidens varighet, herunder tjenestetiden ved utdanning til befalsstillinger og annen spesialopplæring og ekstraordinære øvelser.

Gjennom Stortingets årlige budsjettbehandling fastsettes rammene for varigheten av grunnkurs og øvelser, samt omfanget av Sivilforsvarets innsatser.

Gjennom budsjettbehandlingen er det også fastslått at den maksimale ordinære tjenestetiden i Sivilforsvaret er på 19 måneder. Dette er den maksimale lengden på ordinær tjeneste som norske bor-

gere i fred kan pålegges i Forsvaret, Sivilforsvaret og politiet. For militære mannskaper fremgår denne maksimalgrensen direkte av forsvarsloven § 18.

I beredskapssituasjoner kan departementet pålegge den tjenestepliktige å gjøre tjeneste så lenge det anses nødvendig, jf. § 7 femte ledd. Av lovens forarbeider fremgår det at man med beredskapssituasjoner mener uønskede hendelser i freds- og krigstid hvor det kreves større innsats av mannskapene enn det som kan oppnås innenfor den ordinære tjenestetiden.

4.7.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo at den maksimale lengden av den ordinære tjenestetiden (19 måneder) skal fremgå direkte av loven.

Det ble foreslått å videreføre ordningen med at Stortinget fastsetter tjenestetidens lengde for grunnkurs, øvelser og innsatser.

I tillegg ble det foreslått å videreføre departementets adgang til å kunne pålegge forlenget tjenestetid i beredskapssituasjoner. I slike tilfeller skal den tjenestepliktige kunne pålegges å gjøre tjeneste så lenge det anses nødvendig.

4.7.3 Høringsinstansens syn

Politidirektoratet mener at kriteriene for når det kan anses å foreligge en beredskapssituasjon bør tydeliggjøres i lovteksten, og har følgende begrunnelse for dette:

«Gjeldende § 7 femte ledd og forslaget til § 9 a siste ledd klargjør imidlertid ikke hva som vil være en kvalifisert beredskapssituasjon. Hensynet til de tjenestepliktige og retts tekniske hensyn og hensynet til lovens tilgjengelighet, kan tilsi at det bør fremgå mer presist av loven når tjeneste kan pålegges med tjenestetid utover ordinær tjenestetid. I høringsnotatet side 20, kap. 4.7.1 siste avsnitt, uttales at det med en beredskapssituasjon menes *uønskede hendelser i freds- og krigstid hvor det kreves større innsats av mannskapene enn det som kan oppnås innenfor ordinær tjenestetid*. Uttalelsen angir en relativt vid og skjønnsmessig ramme for hva som vil være en kvalifisert beredskapssituasjon. Politidirektoratet mener at en snevrere og mer presis utlegning av hva som er en beredskapssituasjon knyttet til pålegg om tjeneste for så lang tid som situasjonen gjør nødvendig, vil kunne bli for begrensende og lite hensiktsmessig. Uttalelsen i høringsnotatet angir imidlertid de skjønnsmessige vurderingskriteriene for når det kan foreligge en beredskapssituasjon. Selv

om § 9 a siste ledd er en videreføring av gjeldende § 7 femte ledd, taler gode grunner for å innta kriteriene direkte i loven.»

4.7.4 Departementets vurderinger

Den maksimale lengden av den ordinære tjenestetiden (19 måneder) er en størrelse som har stått fast i mange år, og for militære mannskap fremgår denne ytre grensen direkte av forsvarsloven. For tjenestepliktige i Sivilforsvaret vil en slik lovfesting kunne virke opplysende og gi større grad av forutsigbarhet.

Omfanget av grunnkurs, øvelser og innsatser som kan pålegges innenfor disse 19 månedene har en nærmere tilknytning til de årlige budsjettforhandlingene, og vil kunne variere fra år til år. Det er derfor ikke praktisk å lovfeste lengden på disse tjenesteformene. Det foreslås at Stortinget fremdeles skal fastsette tjenestetidens lengde for grunnkurs, øvelser og innsatser.

I beredskapssituasjoner kan det oppstå behov for å gå ut over de ordinære rammene for tjenestetidens lengde. Departementet foreslår derfor å videreføre departementets adgang til å kunne pålegge forlenget tjenestetid i beredskapssituasjoner. I samsvar med *Politidirektoratets* innspill om at begrepet «beredskapssituasjon» bør defineres nærmere i loven, er det presisert at departementet skal kunne pålegge forlenget tjenestetid ved uønskede hendelser i freds- og krigstid hvor det kreves større innsats av mannskapene enn det som kan oppnås innenfor den ordinære tjenestetiden. Som anført av *Politidirektoratet* gir dette relativt vide rammer for hva som vil kunne utgjøre en kvalifisert beredskapssituasjon. I likhet med *direktoratet* finner departementet at en ytterligere innsnevring kan medføre at man mister muligheten til å pålegge forlenget tjenestetid i situasjoner hvor dette vil være påkrevet. Sivilforsvaret må i ulike situasjoner bidra med kompetanse, volum og utholdenhet. For ivaretagelse av Sivilforsvarets oppgaver er det avgjørende at det foreligger en mulighet til å pålegge forlenget tjenestetid der oppgavene ikke kan ivaretas innenfor rammene av den ordinære tjenestetiden.

4.8 Forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler og testing av ruspåvirkning – lovforslaget § 9b

4.8.1 Gjeldende rett

Sivilbeskyttelsesloven inneholder ingen bestemmelser som uttrykkelig forbyr den tjenesteplik-

tige å bruke berusende eller bedøvende midler. Av sivilbeskyttelsesloven § 9 fremgår det at den tjenestepliktige skal rette seg etter ordrer og instruksjoner for tjenesten. Gjennom disse er den tjenestepliktige pålagt å møte til tjenesten upåvirket av berusende eller bedøvende midler, og kan heller ikke innta slike midler under tjenesten.

4.8.2 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet ble det vist til at bruk av rusmidler ikke er forenlig med en forsvarlig gjennomføring av tjenesten i Sivilforsvaret. Bestemmelser på dette området bør være klare og entydige, og tilgjengelige for mannskapene gjennom sentralt lovverk. Departementet foreslo derfor at forbudet mot å innta alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler under tjenesten nedfelles i loven. Det ble også foreslått bestemmelser om at den tjenestepliktige ikke skal møte til tjenesten påvirket av slike midler.

Departementet foreslo bestemmelser om rustesting, som langt på vei følger vegtrafikklovens bestemmelser. Dette innebærer blant annet at politiet kan ta alkotest og foreløpig test av om en tjenestepliktig er påvirket av annet berusende eller bedøvende middel når det er grunn til å tro at bestemmelsene om bruk av rusmidler er overtrådt.

Det ble foreslått at departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av forbudet mot å bruke berusende eller bedøvende midler og om unntak fra dette forbudet.

4.8.3 Høringsinstansenes syn

Politidirektoratet legger til grunn at de tilfellene der det vil være aktuelt å involvere politiet, vil være tilfeller der politiet allerede i dag tilkalles og fremstiller vedkommende på legevakt eller annet egnet sted for blodprøve eller utåndingsprøve etter gjeldende regler. *Direktoratet* antar derfor at lovforslaget ikke vil medføre særlige konsekvenser for politiet.

Politidirektoratet mener at begrepet «tjeneste» bør presiseres nærmere, og har i den forbindelse anført følgende:

«Hva som skal regnes som *tjeneste* eller når tjenestepliktig anses å *være i tjeneste* og dermed omfattes av straffesanksjonert pliktmessig avhold, er ikke tydeliggjort i forslaget til § 9 b. I forslaget til ny § 9 b siste ledd er det foreslått inntatt en forskriftshjemmel for nærmere regulering om innhold og rekkevidde av kravet til

pliktmessig avhold. Forslaget forutsetter at nærmere regulering av hva som er *tjeneste* eller når tjenestepliktig *er i tjeneste*, fastsettes i forskrift. I høringsnotatet uttales på side 22 tredje avsnitt at med *tjeneste menes kurs, øvelse og innsats*. Som minimum anbefales dette tatt inn i lovbestemmelsen, men gode grunner taler for at dette bør presiseres ytterligere knyttet til eksempelvis tjenestefri versus aktiv tjeneste og kurstid. Til sammenlikning vises til luftfartsloven §§ 6-12 første ledd, siste setning, samt annet ledd og tredje ledd.

Som hjemmelsgrunnlag for politiets rustesting i medhold av § 9 b, vil det være en fordel om nærmere regulering foretas i lov slik at man i forbindelse med håndheving og irettesetting av eventuelle overtredelser kan forholde seg kun til lovbestemmelsen. Av retts tekniske hensyn og tilgjengelighet, bør lovbestemmelsen gis et mer presist innhold.»

NTL Samfunnssikkerhet og beredskap foreslår at det tilføyes en bestemmelse om at «den tjenestepliktige plikter å avholde fra slikt inntak minimum 8 timer før fremmøte.» *Rogaland sivilforsvarsdistrikt* foreslår at det innføres en plikt til å stoppe å drikke i det øyeblikket den tjenestepliktige blir varslet om innsats, slik at den tjenestepliktige kan være klar for eksempel 8 timer fra varslingsstidspunktet.

4.8.4 Departementets vurderinger

Avhold fra berusende eller bedøvende midler er viktig for å forhindre ulykker under tjenesten. Bruk av rusmidler fører til svekket kontroll og vurderingsevne, og vil derfor representere en fare for sikkerheten. Uforsvarlig bruk av kjøretøy og annet sivilforsvarsmateriell kan forårsake store skader på mennesker og materiell. Avhold fra bruk av rusmidler i tjenesten er også viktig for å opprettholde nødvendig disiplin og moral og dermed evnen til å gjennomføre Sivilforsvarets oppgaver.

Etter departementets syn bør slike grunnleggende forutsetninger for en forsvarlig gjennomføring av tjenesten fremgå direkte av loven, slik at det er klart hva som kreves av den enkelte. En slik synliggjøring vil kunne ha en preventiv effekt, og bidra til en reduksjon i antallet overtredelser.

Departementet foreslår en ny lovbestemmelse (§ 9b) som forbyr de tjenestepliktige å innta alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler under tjenesten. Som *Politidirektoratet* påpeker, står begrepet «tjeneste» sentralt i vurderingen av

om det foreligger en overtredelse av den aktuelle bestemmelsen. På bakgrunn av høringsinnspillet fra Politidirektoratet, har departementet valgt å innta en definisjon av begrepet «tjeneste» i lovforslaget § 3 bokstav f. Tjeneste omfatter kurs, øvelser og innsatser. Bestemmelsens formål tilsier at forbudet mot å bruke berusende eller bedøvende midler også bør gjelde for nærmere angitt fritid i forbindelse med kurs, øvelser og innsats. Det overlates til forskrift å regulere nærmere hva som skal likestilles med tjeneste i denne forbindelse.

Hensynet til en forsvarlig gjennomføring av tjenesten tilsier at den tjenestepiktige heller ikke kan møte til tjenesten i ruspåvirket tilstand. Forbudet mot å møte til tjeneste i påvirket tilstand, vil innebære en plikt for den innkalte til å legge til rette for at tjenesten kan påbegynnes i upåvirket tilstand. Som anført av *NTL Samfunnssikkerhet og beredskap* og *Politidirektoratet* foreligger det på enkelte lovområder bestemmelser som statuerer en avholdsplikt i et visst antall timer i forkant av tjenestestart. Både vegtrafikkloven § 22b og luftfartsloven § 6-12 angir et forbud mot bruk av berusende eller bedøvende midler i et tidsrom av 8 timer før tjenesten begynner. Tilsvarende regulering i sivilbeskyttelsesloven vil kunne gi et signal om avholdenhet for Sivilforsvarets mannskaper i forkant av tjenestestart. Et slikt forbud vil imidlertid kunne bli vanskelig å håndheve, og antas i praksis ikke å ville få noen selvstendig betydning ved siden av kravet om å møte til tjenesten i upåvirket tilstand. Departementet har derfor kommet til at det ikke skal inntas et absolutt forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler i forkant av tjenestestart. Det avgjørende for imøtekommen av lovens forpliktelser vil være at den enkelte etter mottak av tjenesteinnkalling tilrettelegger for at tjenesten kan påbegynnes i upåvirket tilstand.

Begrepet «andre berusende eller bedøvende midler» favner vidt, og omfatter i prinsippet alle stoffer med rusgivende egenskaper som i prinsippet har tilsvarende virkninger som alkohol. Reseptbelagte legemidler er i utgangspunktet omfattet, men slik at nødvendig bruk av legemidler ikke omfattes av dette forbudet. Etter forholdene vil imidlertid nødvendig bruk av legemidler kunne medføre at den tjenestepiktige ikke kan settes til aktiv tjeneste.

Når det gjelder bruk av dopingmidler, vises det til det generelle forbudet i legemiddeloven, som også gjelder for tjenestepiktige i Sivilforsvaret.

For vurderingen av om den tjenestepiktige anses påvirket i lovens forstand, foreslås det at man legger til grunn de grenseverdier som frem-

kommer av vegtrafikklovens bestemmelser om ruspåvirkning av motorvognfører, jf. lovforslaget § 9b *andre ledd*. Vegtrafikkloven § 22 har bestemmelser om alkoholpåvirkning, og gjennom forskrift til loven av 20. januar 2012 er det gitt bestemmelser om faste grenser for påvirkning av andre berusende eller bedøvende middel enn alkohol.

I lovforslaget § 9 b *tredje og fjerde ledd* foreslår departementet nærmere regler for testing av ruspåvirkning. Bestemmelsene følger langt på vei vegtrafikkloven § 22a, med enkelte tilpasninger til sivilforsvarstjenesten. Det foreslås at politiet kan ta alkotest (foreløpig blåseprøve) og foreløpig test av om en tjenestepiktig er påvirket av andre berusende eller bedøvende midler når det er grunn til å tro at den tjenestepiktige har overtrådt bestemmelsene i første ledd. Det samme gjelder når den tjenestepiktige med eller uten skyld har vært innblandet i en ulykke eller alvorlig hendelse.

Det foreslås at alkotest (foreløpig blåseprøve) også kan tas av utvalgt befall i Sivilforsvaret, slik at politiet ikke må tilkalles for oppdrag som Sivilforsvaret selv kan utføre.

Dersom testresultatet eller andre forhold gir grunn til å tro at bestemmelsene i første ledd er overtrådt, skal politiet kunne foreta særskilt undersøkelse av om det forekommer tegn og symptomer på ruspåvirkning, og fremstille den tjenestepiktige for utåndingsprøve, blodprøve, spyttprøve og klinisk legeundersøkelse for å fastslå påvirkningen. Slik fremstilling skal i alminnelighet finne sted når den tjenestepiktige nekter å medvirke til alkotest eller foreløpig test av om vedkommende er påvirket av annet berusende eller bedøvende middel.

Det foreslås at departementet kan gi nærmere regler om innholdet i forbudet mot bruk av berusende eller bedøvende midler og om unntak fra dette forbudet. Det kan videre gis bestemmelser om at forbudet også skal omfatte fritiden i forbindelse med kurs, øvelser og innsatser.

Overtredelse av bestemmelsen om forbud mot bruk av berusende eller bedøvende midler kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr etter lovforslaget 36 første ledd bokstav a.

4.9 Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet – lovforslaget § 9c

4.9.1 Gjeldende rett

Sivilbeskyttelsesloven inneholder ingen bestemmelser om rett til engangserstatning ved dødsfall

og medisinsk invaliditet for tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Det er heller ikke gitt bestemmelser om engangserstatning i medhold av loven. I mangel av slike regler, har Sivilforsvaret gjennom interne personellbestemmelser lagt til grunn de reglene som gjelder for militære mannskap.

Forsvarsloven § 33 fastsetter blant annet at tjenestepliktige har krav på engangserstatning dersom de blir påført skade eller sykdom under tjenesten som medfører medisinsk invaliditet. Dersom skaden eller sykdommen medfører dødsfall, har de etterlatte krav på erstatning. Nærmere regler om engangserstatning er gitt i vernepliktsforskriften kapittel 13.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap inngikk i 2009 en saksbehandlingsavtale med Statens Pensjonskasse, som innebærer at Statens Pensjonskasse behandler saker om engangserstatning ved dødsfall og invaliditet for Sivilforsvarets mannskaper. Statens Pensjonskasse behandler også tilsvarende erstatningsaker for Forsvaret.

4.9.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo en ny lovbestemmelse om engangserstatning ved invaliditet og dødsfall, som i hovedsak er utformet etter mønster av forsvarslovens bestemmelser.

4.9.3 Høringsinstansens syn

NTL Samfunnssikkerhet og beredskap uttrykker bekymring for at det kan oppstå forskjeller dersom samme forhold reguleres i flere lover.

Politidirektoratet mener at hovedkriteriene for utmåling av erstatning bør fremgå tydeligere av loven. Det samme gjelder bestemmelser som fastlegger og setter vilkår for når sykdom eller skade er oppstått under tjenesten.

4.9.4 Departementets vurderinger

Ordningen med engangserstatning skal sikre den tjenestepliktige eller de etterlatte en rask økonomisk kompensasjon ved medisinsk invaliditet eller

dødsfall som følge av skade eller sykdom under tjenesten. Etter departementets syn bør slike grunnleggende erstatningsbestemmelser fremgå direkte av loven. De overordnede reglene for engangserstatning ved invaliditet og dødsfall foreslås derfor inntatt i sivilbeskyttelsesloven, etter mønster fra forsvarsloven § 33.

Politidirektoratet mener at lovbestemmelsen bør fastlegge hva som nærmere ligger i begrepet «tjeneste», og angi hovedkriteriene for utmåling av erstatning. Departementet vil bemerke at begrepet «tjeneste» er nærmere definert i lovforslaget § 3 bokstav f, og omfatter kurs, øvelser og innsatser. Departementet finner det formålstjenlig å overlate til forskrift å angi nærmere om begrepet også skal omfatte andre aktiviteter, f.eks. reiser til og fra tjenestested m.m. Dette samsvarer med den inndeling som er gjort i forsvarsloven og vernepliktsforskriften. Vernepliktsforskriften angir også de nærmere kriteriene for utmåling av erstatning, og dette gir stor grad av fleksibilitet i forhold til eventuelle endringsbehov. Det materielle innholdet av erstatningsbestemmelsene er langt på vei avledet av Forsvarets regler, og det synes derfor formålstjenlig å følge den hovedinndeling som fremgår av Forsvarets regelverk. Departementet foreslår derfor ingen ytterligere utbygging av lovteksten.

Departementet foreslår at nærmere bestemmelser om engangserstatning kan fastsettes i forskrift. Likhets hensyn tilsier at man ved utformingen av forskriftsbestemmelser ser hen til erstatningsreglene i Forsvaret, og så langt det er praktisk mulig gir de samme rettighetene til Sivilforsvarets mannskaper.

Saker om engangserstatning behandles i første instans av Statens Pensjonskasse, og dette innebærer at samme instans behandler erstatningssaker for Forsvaret og Sivilforsvaret. Denne ordningen bidrar til en enhetlig praktisering av regelverket, uavhengig av om saken gjelder en tjenestepliktig i Forsvaret eller Sivilforsvaret. Departementet deler derfor ikke den bekymring som er uttrykt av *NTL Samfunnssikkerhet og beredskap* om at det kan oppstå forskjeller dersom samme forhold reguleres i forskjellige lover.

5 Kommunale rom til bruk for Sivilforsvaret ved innsats og til utdannings- og øvingsformål – lovforslaget § 12 fjerde ledd

5.1 Gjeldende rett

Det fremgår av sivilbeskyttelsesloven § 12 andre ledd at kommunene skal stille rom og kommunal grunn til rådighet ved innsats eller til utdannings- og øvingsformål for Sivilforsvaret, og sørge for varme, lys og renhold i slike rom. Kommunene plikter å tillate forandringer av de rommene som stilles til rådighet for Sivilforsvaret.

Det foreligger i dag ingen forskriftshjemmel som gir mulighet til å fastsette nærmere krav til rom og kommunal grunn som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret. De kravene som i dag stilles beror derfor på en tolkning av sivilbeskyttelsesloven, og bestemmelser om helse, miljø og sikkerhet (HMS) i arbeidsmiljøloven.

Kommunene er ansvarlige for kostnader som påløper etter § 12.

5.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo en forskriftshjemmel, som åpner for å kunne stille nærmere krav til rom og grunn som kommunene stiller til disposisjon for Sivilforsvaret. Slike forskriftsbestemmelser skal bidra til en klargjøring av de forpliktelser som påhviler den enkelte kommune, slik at rom og kommunal grunn som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret er egnet for formålet.

I tillegg ble det foreslått at departementet kan gi forskrift om utgiftsfordeling mellom kommunene. Regler om utgiftsfordeling mellom kommunene skal bidra til en mer rettferdig fordeling av kostnadene, slik at det ikke bare er kommuner som stiller rom og grunn til rådighet som må betale kostnadene.

5.3 Høringsinstansenes syn

Kommunenes Sentralforbund (KS) fraråder at det innføres en hjemmel for å kunne fastsette nærmere krav til rom og kommunal grunn, og begrunner dette med følgende:

«Ny kommunelov fra 2018 skal fremme kommunalt selvstyre og det lokale folkestyret. Begrensninger i selvstyret må ha hjemmel i lov. Det kommunale selvstyret skal ikke begrenses mer enn det som er nødvendig.

Gjeldende § 12 i sivilbeskyttelsesloven gir kommunene omfattende plikter overfor Sivilforsvaret med økonomiske forpliktelser i strid med det finansielle ansvarsprinsipp. Forslaget om forskriftshjemmel utvider ytterligere departementets mulighet til å stille detaljerte krav til enkeltkommuner. KS mener at det ikke foreligger tilstrekkelig begrunnelse for en slik inngrepsmulighet i det kommunale selvstyret. KS kan ikke se at det skal være behov for en separat forskrift som presiserer at arbeidsmiljølovens HMS-krav skal gjelde for ansatte i én bestemt organisasjon.

Om det finansielle ansvarsprinsippet legges til grunn, vil behovet for å fordele kostnadene kommunene imellom ikke være til stede og nødvendigheten av den foreslåtte endringen bortfalle. Samtidig unngår man en unødvendig byråkratisk refusjonsordning.»

Oslo kommune mener at kommunene må gis anledning til å komme med innspill når et forslag til forskriftsbestemmelser om kravene til kommunale rom og lagring av utstyr og modell for kostnadsfordeling skal utformes. *Oslo kommune* bemerker også at ordlyden «andre oppgaver» i sivilbeskyttelsesloven § 12 fjerde ledd skaper en uforutsigbarhet for kommunene, og at man ser et behov for at departementet konkretiserer hvilke oppgaver dette vil kunne omfatte i det videre forskriftsarbeidet.

Oslo kommune mener at den foreslåtte lovendringen vil kunne føre til økte utgifter for kommunene til oppgradering, tilpasning og vedlikehold av lokaler, og til lagring av utstyr.

Til forslaget om at departementet kan gi forskrift om utgiftsfordeling mellom kommunene, uttaler *Oslo kommune* følgende:

«Oslo kommune mener at kommunenes arealdel er en faktor som bør ligge til grunn for kost-

nadsfordelingen. Det er svært vanskelig å vurdere per nå hvordan og i hvilken grad dette konkret vil slå ut for den enkelte kommune. Dette vil i stor grad avhenge av Sivilforsvarets fremtidige prioriteringer og behov. Dersom kostnadene til å dekke Sivilforsvarets behov for lokaler, og vedlikehold og tilpasning av disse øker, forventer Oslo kommune å bli kompensert for dette.»

5.4 Departementets vurderinger

Sivilforsvaret yter bistand til kommunene, og er avhengig av lokal bistand for å kunne gjennomføre sine aktiviteter. Departementet ser det derfor som naturlig at kommunene bidrar med ressurser for understøttelse av Sivilforsvarets oppgaver. At kommunene har slike forpliktelser, fremgår i dag av sivilbeskyttelsesloven § 12. Det legges ikke opp til endringer av disse lovpålagte forpliktelsene. Kommunene skal derfor fortsatt stille rom og kommunal grunn til rådighet for Sivilforsvaret ved innsats og til utdannings- og øvingsformål.

Mange av de lokalene som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret har egne undervisningsrom, separate garderobes mv., men dette gjelder ikke alle. Det er viktig at rom til bruk ved innsats og øving er egnet til Sivilforsvarets bruk, og at de herunder tilfredsstiller arbeidsmiljølovens krav til HMS.

For å klargjøre de forpliktelser som påhviler den enkelte kommune og for å sikre et visst minstenivå på rom og kommunal grunn som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret, ser departementet det som formålstjenlig at sivilbeskyttelsesloven gir åpning for å kunne stille nærmere krav i forskrift. Kravene som kan stilles, må ligge innenfor sivilbeskyttelsesloven § 12 og arbeidsmiljølovens bestemmelser, og vil ikke innebære nye forpliktelser for kommunene.

Kravene til rom og kommunal grunn skal bidra til at arealene er egnet til bruk for Sivil-

forsvaret ved rekruttering, kurs, øvelser og innsats. Rommene må herunder tilfredsstille arbeidsmiljølovens krav til helse, miljø og sikkerhet, f.eks krav til adskilte garderobes og dusj og spiseplass.

Forskriftshjemmelen er begrenset til å gjelde krav til rom og kommunal grunn som kommunene stiller til rådighet ved innsats og til utdannings- og øvingsformål, og berører ikke krav til lagre eller andre forpliktelser som påhviler kommunene etter sivilbeskyttelsesloven, slik det er antydnet i høringsuttalelsen fra *Oslo kommune*.

Selv om rom og kommunal grunn stilles til rådighet for Sivilforsvaret, vil dette likevel ikke være til hinder for at kommunene benytter arealene til andre formål i det daglige, så fremt denne bruken ikke står i motstrid til primærformålet. Et pålegg om avgivelse av rom og kommunal grunn vil derfor ikke nødvendigvis innebære en fullstendig båndlegging av arealene til sivilforsvarsformål.

Over tid har det utviklet seg en uheldig praksis hvor enkelte kommuner dekker alle kostnadene med å stille rom og kommunal grunn til rådighet for Sivilforsvaret, mens andre kommuner ikke bidrar økonomisk. Sivilforsvaret opererer beredskapsmessig på tvers av kommunegrensene, og de økonomiske kostnadene som kommunene påføres bør derfor fordeles så jevnt som mulig. Krav til utgiftsfordeling mellom kommunene vil bidra til en mer rettferdig fordeling, slik at det ikke bare er kommuner som stiller rom og grunn til rådighet som må dekke kostnadene.

På bakgrunn av dette foreslås det at departementet kan gi forskrift om krav til rom og kommunal grunn som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret. Det kan videre gis bestemmelser om utgiftsfordeling mellom kommunene. Bestemmelser på disse områdene vil følge ordinære forskriftsprosedyrer, og dette innebærer at kommuner og andre berørte aktører vil gis mulighet til å komme med innspill underveis i forskriftsprosessen.

6 Sanksjoner – overtredelsesgebyr og straff – lovforslaget §§ 36 og 37

6.1 Overtredelsesgebyr (lovforslaget § 36) og disiplinære sanksjoner

6.1.1 Gjeldende rett

Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon som innebærer at en fysisk eller juridisk person skal betale et pengebeløp til det offentlige på grunn av brudd på en handlingsnorm. Overtredelsesgebyr har et fremtredende pønalt element, og vil i en del tilfeller kunne utgjøre et alternativ til ordinær straff. Reaksjonen skiller seg fra bøtestraff blant annet ved at det er forvaltningen som ilegger gebyret, og reaksjonen blir ikke anmerket i politiets straffe- og bøtereregistre.

Overtredelsesgebyr kom inn som et nytt sanksjonsmiddel da sivilbeskyttelsesloven trådte i kraft i 2011. Overtredelsesgebyr kan ilegges for brudd på de påbudene eller forbudene som fremgår av sivilbeskyttelsesloven § 36 første ledd eller bestemmelser gitt i medhold av disse. Både fysiske personer og foretak kan ilegges overtredelsesgebyr.

Ved lov 27. mai 2016 ble det tilføyd et nytt kapittel om administrative sanksjoner i forvaltningsloven. Av bestemmelsene fremgår blant annet at overtredelsesgebyr kan ilegges etter faste satser eller utmåles individuelt. Det er videre gitt bestemmelser om hvilke momenter som kan tillegges vekt ved vurderingen av om overtredelsesgebyr kan ilegges, og ved utmåling av overtredelsesgebyr. Det er også gitt bestemmelser om oppfyllelsesfrist m.m.

Av sivilbeskyttelsesloven § 11 fremgår det at tjenestepliktige som overtrer eller forsømmer tjenesteplikter i Siviltforsvaret, kan refses disiplinært. I medhold av sivilforsvarsloven av 1953 er det gitt forskrifter for sivilforsvaret (Disiplinærreglement) 29. juni 1973. Forskriftsbestemmelsene er i store trekk utdaterte, og har i dag svært begrenset anvendelse.

6.1.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo en tilpasning av lovens bestemmelse om overtredelsesgebyr til forvalt-

ningslovens bestemmelser om administrative sanksjoner.

I høringsforslaget gis en oppstilling av de lovbestemmelsene som kan medføre overtredelsesgebyr. Forslaget er i hovedsak en videreføring av gjeldende lovbestemmelse, men slik at den er supplert med en henvisning til forslag til ny bestemmelse om forbud mot bruk av berusende eller bedøvende midler under tjenesten. I tillegg ble det foreslått å innføre overtredelsesgebyr for tilfeller der den tjenestepliktige ikke etterkommer pålegg om vaksinerings m.m., og der den enkelte ikke bekrefter mottak eller varsler om tjenesteplikt.

I høringsnotatet ble det vist til at lovbestemmelsen om overtredelsesgebyr omfatter overtredelser som for en stor del vil kunne straffefølges. Det ble gitt signaler om at overtredelsesgebyr bør være den foretrukne sanksjonsmåte ved mindre lovovertridelser.

Det ble ikke ansett formålstjenlig å videreføre disiplinærreglementet, slik det fremkommer av forskrift 29. juni 1973. Som en sikkerhetsventil for å kunne møte eventuelle endrede situasjoner, ble det likevel foreslått å videreføre sivilbeskyttelsesloven § 11 om disiplinærreaksjoner overfor tjenestepliktige i Siviltforsvaret.

6.1.3 Høringsinstansenes syn

Helsedirektoratet uttaler at sanksjonsmulighetene ved brudd på bestemmelsene i den reviderte loven fremstår som omfattende, og mener det derfor er viktig at pliktene knyttet til tjeneste i sivilforsvaret fremstår som tilstrekkelig tydelige. *Direktoratet* mener videre at regelverket bør balansere hensynet til å oppnå en høy frivillig deltakelse mot behovet for å kunne bruke straffesanksjoner.

6.1.4 Departementets vurderinger

Sivilbeskyttelsesloven § 36 er delvis overlappende med forvaltningslovens bestemmelser om administrative sanksjoner, og foreslås derfor tilpasset disse bestemmelsene.

I lovforslaget § 36 første ledd videreføres gjeldende lovbestemmelse, men slik at det også skal kunne ilegges overtredelsesgebyr ved overtredelse av § 9b om forbud mot bruk av berusende eller bedøvende midler under tjenesten og § 7 tredje ledd om bekreftelse av mottak og varsler. Som en følge av at departementet ikke har funnet grunn til å gå videre med høringsforslaget om plikt til å la seg vaksinere, jf. pkt. 4.6.4, har det ikke aktualitet å innføre overtredelsesgebyr for dette området.

Den som ikke retter seg etter vedtak i medhold av nærmere angitte lovbestemmelser vil også kunne ilegges overtredelsesgebyr.

Overtredelsesgebyr vil i tillegg kunne ilegges ved overtredelse av bestemmelser gitt i medhold av loven der det i forskrift er fastsatt at overtredelse av den aktuelle bestemmelsen kan medføre overtredelsesgebyr.

Helsedirektoratet uttrykker at sanksjonsmulighetene fremstår som omfattende, og mener at regelverket bør balansere hensynet til å oppnå høy frivillig deltakelse mot behovet for å kunne bruke straffesanksjoner. *Direktoratet* viser også til viktigheten av at reglene fremstår som tilstrekkelig tydelige. Til dette vil departementet bemerke at det er foretatt et bevisst utvalg av bestemmelser som skal kunne sanksjoneres gjennom overtredelsesgebyr. Disse bestemmelsene utgjør et fundament for Sivilforsvarets lovpålagte oppgaver, og understøtter herunder de sivile beskyttelsestiltakene i loven. For å sikre tilstrekkelig grad av etterlevelse, foreligger det etter departementets syn et behov for å kunne sanksjonere lovovertridelser på disse områdene. I likhet med *Helsedirektoratet* ser departementet det som viktig at reglene gis en tydelig utforming, slik at det fremstår som tilstrekkelig klart hva normen går ut på, og hvem den gjelder for. Dette vil også gjøre håndhevingen av bestemmelsene mer effektiv, etter som en klar utforming vil gjøre det enklere å avdekke og bevise at det foreligger en lovovertridelse.

Når vilkårene for å ilegge overtredelsesgebyr er oppfylt, har myndighetene kompetanse til å ilegge overtredelsesgebyr. Bestemmelsen stuerer imidlertid ingen plikt til å reagere med overtredelsesgebyr ved brudd på bestemmelsene.

Skyldkravet for å kunne ilegge overtredelsesgebyr vil for fysiske personer være forsett eller uaktsomhet. Tilsvarende skyldkrav gjelder ikke for foretak. Et foretak kan ilegges overtredelsesgebyr selv om ingen enkeltperson har utvist skyld, jf. forvaltningsloven § 46 første ledd om administrativ foretakssanksjon, der skyldansvaret

som et utgangspunkt er objektivt, men slik at ansvaret avgrenses mot tilfeller der overtredelsen er et utslag av hendelige uhell eller andre forhold utenfor virksomhetens kontroll (force majeure). Det vises her til merknadene til forvaltningsloven § 46 første ledd i Prop. 62 L (2015–2016) s. 199.

Det foreslås at departementet kan gi forskrift om ilegging av overtredelsesgebyr. Det kan herunder gis bestemmelser om hvilke hensyn som det kan eller skal legges vekt på ved vurderingen av om overtredelsesgebyr skal ilegges. Det kan i denne sammenheng legges vekt på de momentene som fremgår av forvaltningsloven §§ 44 andre ledd og 46 andre ledd, men forskriftshjemmelen gir også åpning for å kunne tilpasse momentlisten til lovens ulike særområder. Bestemmelsen erstatter sivilbeskyttelsesloven § 36 andre og fjerde ledd.

Lovforslaget åpner også for å kunne gi bestemmelser om utmåling av overtredelsesgebyr. Det kan herunder gis bestemmelser om faste satser for bestemte typer av overtredelser. Bruk av faste satser vil kunne forenkle saksbehandlingen på områder med et visst volum av saker, og gi stor grad av forutberegnelighet for den enkelte. Samtidig må dette veies opp mot eventuelle urimeligheter som et system med faste satser vil kunne medføre.

Departementet foreslår i utkastet til § 36 *fjerde ledd* at adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes to år etter at overtredelsen fant sted. Bestemmelsen gir hjemmel for å gi nærmere bestemmelser om foreldelse i forskrift, og det åpnes for at departementet for særlige typer av overtredelser skal kunne gi bestemmelser som fraviker de ordinære bestemmelsene om foreldelsesfrist og fristavbrudd.

Det følger av lov 26. juni 1992 om tvangsfullbyrdelse § 7-2 bokstav d at beslutning om administrativ sanksjon er tvangsgrunnlag for utlegg, og departementet foreslår derfor å oppheve sivilbeskyttelsesloven § 36 tredje ledd.

Bestemmelsen om overtredelsesgebyr omfatter forhold som for en stor del vil kunne straffefølges etter lovforslaget § 37. Ettersom det ikke kan ilegges både overtredelsesgebyr og straff for det samme forholdet, må myndighetene velge ett av disse sanksjonssporene. Dette gir en mulighet til å tilpasse valg av sanksjonsmiddel til den enkelte lovovertridelse, herunder til graden av skyld og overtredelsens grovhet. Etter departementets syn bør overtredelsesgebyr være det foretrukne sanksjonsmiddel ved mindre lovovertridelser. Det vises til at overtredelsesgebyr vil kunne ilegges raskt med mindre bruk av ressur-

ser, og gi en følbar reaksjon som langt på vei vil kunne ha samme effekt som straff. Samtidig anses rettssikkerhetshensyn for å være vel ivare tatt gjennom den administrative behandlingen av sakene.

At overtredelsesgebyr og straff ikke kan brukes på samme lovbrudd, fremgår i dag av loven § 36 siste ledd. Det anses ikke nødvendig å videreføre denne bestemmelsen, ettersom forbudet mot dobbeltstraff følger direkte av EMK protokoll 7 artikkel 4, som er gjennomført i norsk rett i menneskerettsloven.

Disiplinærreglementet for Sivilforsvaret er gammelt og utdatert, og ikke tilpasset dagens tjenestegjøring i Sivilforsvaret. Det vises herunder til at refselsesmidlene er lite hensiktsmessige og til at bestemmelsene viser til organisasjonsformer og stillinger i Sivilforsvaret som ikke lenger er i bruk. Etter departementets syn vil muligheten for å ilegge overtredelsesgebyr være et fullgodt alternativt til disiplinære sanksjoner, og det anses på denne bakgrunn ikke formålstjenlig å videreføre gjeldende disiplinærreglement, slik det fremgår av forskrift 29. juni 1973. Som en sikkerhetsventil for å kunne møte eventuelle endringer i Sivilforsvaret, foreslås det likevel å videreføre sivilbeskyttelsesloven § 11 om disiplinærreaksjoner overfor tjenestepliktige, herunder hjemmelen for å kunne gi forskrift om disiplinære forhold for tjenestepliktige i Sivilforsvaret.

6.2 Straff – lovforslaget § 37

6.2.1 Gjeldende rett

Straffebestemmelsen i sivilbeskyttelsesloven § 37 omfatter for det første overtredelse av bestemmelser som skal bidra til å understøtte de sivile beskyttelsestiltakene i loven. Etter § 37 første ledd kan den som forsettlig overtrer nærmere angitte bestemmelser i loven eller bestemmelser gitt i medhold av disse straffes med bot eller fengsel i inntil 3 måneder. Det samme gjelder den som unnlater å etterkomme pålegg gitt med hjemmel i enkelte av lovens bestemmelser.

§ 37 første ledd omfatter følgende bestemmelser:

- § 5 første ledd – allmenhetens bistandsplikt i akutt situasjoner
- § 20 andre ledd – etablering av offentlige og private tilfluktsrom
- § 18 første ledd første punktum – allmenhetens plikt til å bistå ved evakuering etter pålegg

- § 22 andre ledd – ansvar for tilfluktsrom-tjeneste
- § 25 første og fjerde ledd – rekvisisjon etter pålegg og
- § 26 første og andre ledd – forberedende tiltak med sikte på rekvisisjon etter pålegg.

Sivilbeskyttelsesloven § 37 omfatter for det andre straffebestemmelser som skal bidra til at Sivilforsvaret sikres et godt tilfang av tjenestepliktige, og at nødvendig disiplin og orden opprettholdes under tjenesten. Den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer nærmere angitte lovbestemmelser, eller bestemmelser gitt i medhold av disse, straffes med bot eller fengsel i inntil 1 år. Dette gjelder:

- § 7 første og femte ledd – pålegg om tjenesteplikt
- § 8 første ledd – plikt til å bekrefte mottak av varsel om og pålegg om tjenesteplikt, og øvrig informasjon gitt av Sivilforsvarets myndigheter
- § 8 tredje ledd – plikt til å gi opplysninger av betydning for tjenstlige forhold
- § 8 femte ledd – plikt til å gjennomgå legeundersøkelser og andre prøver som er nødvendige for å gjøre tjeneste i Sivilforsvaret og
- § 9 – bestemmelser om tjenestepliktens nærmere innhold (plikt til å delta i tjeneste og rette seg etter ordrer og instruksjoner for tjenesten, og plikt til å gjøre tjeneste som befal eller instruktør).

Sivilbeskyttelsesloven § 6 første ledd bestemmer at ingen må misbruke Sivilforsvarets grader, stillingsbetegnelser, uniformer, legitimasjon, merker eller signaler. Det samme gjelder for grader, stillingsbetegnelser mv. som lett kan forveksles med Sivilforsvarets egne. Etter straffeloven § 165 kan uhjemlet bruk av uniform, kjennetegn mv. straffes med bot eller fengsel i inntil 6 måneder. I tillegg omhandler straffeloven § 164 den som uhjemlet utøver offentlig myndighet eller som foretar handlinger som bare kan utøves av offentlige tjenestemenn. Strafferammen for slik ulovlig myndighetsutøvelse er bot eller fengsel i inntil 1 år. Samlet sett ansett straffelovens bestemmelser som dekkende for overtredelser av sivilbeskyttelsesloven § 6 første ledd.

6.2.2 Forslaget i høringsnotatet

På bakgrunn av likhetspunkter mellom tjenesteplikten i Forsvaret og Sivilforsvaret foreslo departementet

temetet å tilpasse lovens straffebestemmelser til straffebestemmelsene for militære mannskap. Som følge av dette ble det foreslått en innsnevring av hvilke lovbrudd som skal kunne straffesanksjoneres, og en tilpasning av skyldkrav og strafferammer i loven. Som et ledd i denne tilpasningen ble det foreslått en lovbestemmelse som gir mulighet for skjerpet straff der en person har til hensikt å unndra seg tjenesten i Sivilforsvaret.

Departementet foreslo å videreføre straffebestemmelser som berører understøttelse av de sivile beskyttelsestiltakene i loven.

For å lette lovforståelsen, ble det foreslått å gjengi hovedinnholdet av pliktbestemmelsene i straffebestemmelsen.

6.2.3 Høringsinstansenes syn

Helsedirektoratet har avgitt en samlet høringsuttalelse til bestemmelser om overtredelsesgebyr og straff, og det vises her til punkt 6.1.3 og 6.1.4.

6.2.4 Departementets vurderinger

Gjeldende straffebestemmelse er adskilt fra pliktbestemmelsene i loven, og omtalen av pliktbestemmelsene er begrenset til en henvisning til disse. Slike henvisninger vil gi en viss navigeringshjelp for leseren. Departementet antar imidlertid at det vil kunne lette lovforståelsen ytterligere dersom hovedinnholdet av pliktbestemmelsene gjengis i straffebestemmelsen.

Tjeneste i Sivilforsvaret pålegges den enkelte som en samfunnsplikt, og tjenesten kan på mange måter sies å inneholde paralleller til den militære verneplikten. For begge tjenesteformer er det av fundamental betydning at man sikrer et godt tilfang av mannskap med grunnleggende kvaliteter, og at tjenesten gjennomføres på en ordnet måte. Disse likhetspunktene tilsier at man ved utformingen av lovens straffebestemmelser ser hen til straffebestemmelsene for vernepliktige i Forsvaret.

Departementets forslag til straffebestemmelser følger langt på vei oppsettet og innholdet av

forsvarsloven § 66. Tilpasningen til Forsvarets regelverk vil for enkelte forhold innebære en avkriminalisering, slik at overtredelsesgebyr fremstår som eneste sanksjonsmulighet. Tilpasningen medfører videre at brudd på visse tjenstlige plikter ikke kan sanksjoneres gjennom fengselsstraff, og at bot vil utgjøre eneste straffalternativ.

Gjeldende straffebestemmelse gir ikke åpninger for å skjerpe straffen i tilfeller der en person har til hensikt å unndra seg tjenesten i Sivilforsvaret. Unndragelse kan f.eks gi seg utslag i at man bryter opplysnings- eller meldeplikten eller unnlater å møte til rekrutteringsmøte eller ordinær tjeneste. Slike unndragelser kan medføre at Sivilforsvaret ikke gis et grunnlag for å kunne vurdere om en person kan pålegges tjenesteplikt, eller av andre grunner ikke får brukt den tjenestepliktige i aktiv tjeneste. For rekruttering og videre forvaltning av Sivilforsvarets mannskaper er det avgjørende at slike grunnleggende bestemmelser etterfølges. Departementet ser det derfor som formålstjenlig å innta en straffebestemmelse i loven, som rammer tilfeller der den enkelte gjennom sine lovbrudd har til hensikt å unndra seg tjenesten i Sivilforsvaret. For fastleggelse av strafferamme er det vesentlig å se hen til de viktige samfunnsoppgavene som Sivilforsvaret ivaretar, og hensynet til en god understøttelse av disse. Etter departementets syn bør unndragelse av tjeneste i Sivilforsvaret ha samme strafferamme som unndragelse av tjeneste i Forsvaret. Det foreslås derfor en strafferamme på to år for enkelte lovovertridelser som begås i den hensikt å unndra seg tjenesten i Sivilforsvaret.

Departementet foreslår å videreføre straffebestemmelser som berører understøttelse av de sivile beskyttelsestiltakene i loven.

For mindre lovovertridelser vil ileggelse av overtredelsesgebyr kunne være et velegnet alternativ til straffeforfølgning. Dette vil f.eks kunne gjelde ved ulovlig fravær av kortere varighet, og ved mindre overtredelser av opplysnings- og meldeplikten.

7 Kunnskapsbanken – behandling av opplysninger som følge av uønskede hendelser – lovforslaget § 15 a

7.1 Gjeldende rett

Det følger av sivilbeskyttelsesloven § 14 første ledd at kommunen plikter å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe i kommunen, vurdere sannsynligheten for at disse hendelsene inntreffer, og hvordan de i så fall kan påvirke kommunen. Resultatet av arbeidet skal vurderes og sammenstilles i en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse. Risiko- og sårbarhetsanalysen skal etter § 14 andre ledd legges til grunn for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, herunder ved utarbeidelse av planer etter plan- og bygningsloven.

Forsikringsselskaper og organer som administrerer offentlige forsikringsordninger besitter opplysninger om skader og skadeoppgjør som vil være viktige i Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) sitt forebyggende arbeid og kommunenes arbeid med å kartlegge risiko og sårbarhet.

Adgangen til å dele skadedata mellom offentlige og private aktører er begrenset av reglene i personopplysningsloven og reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven og annen særlovgivning. Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, har taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 flg., og taushetsbelagte skadedata kan som hovedregel ikke deles med andre, med mindre det foreligger hjemmel i lov. Forsikringsselskaper som er omfattet av finansforetaksloven har taushetsplikt etter loven § 16-2 første ledd, og kan ikke dele taushetsbelagte skadedata med andre, med mindre taushetsplikten er opphevet i lov eller forskrift med hjemmel i lov, eller Finanstilsynet har opphevet taushetsplikten gjennom særskilt vedtak.

Finanstilsynet har i vedtak 1. april 2019 opphevet forsikringsselskaperens taushetsplikt for deling av skadedata om erstatningsbeløp på adressenivå for perioden 2013 – 2018 med DSB, kommuner, fylkesmenn og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

7.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet en lovbestemmelse, som legger til rette for at DSB kan eie og forvalte et datasystem («Kunnskapsbanken»), for innhenting av skadedata fra forsikringsselskaper som skal stilles til rådighet for kommuner og andre relevante offentlige organer. Slik innhenting og tilgjengeliggjøring ble foreslått å gjelde der dette er nødvendig for å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser. Opplysninger om skader og skadeoppgjør skal innenfor disse skrankene kunne innhentes og gjøres tilgjengelig for offentlige organer uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Det ble foreslått at departementet kan gi forskrift om innhenting, tilgjengeliggjøring og annen behandling av opplysninger, herunder om formålet med behandlingen, hvordan opplysninger skal utleveres og behandles og hvilke offentlige organer som kan få tilgang til opplysningene.

7.3 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene er positive til lovforslaget, og støtter begrunnelsen og formålet med å opprette Kunnskapsbanken.

Oslo kommune har anført et behov for å få tilgang til rådata og datasett fra Kunnskapsbanken, slik at disse kan benyttes i videre analyser i kommunen. De ser videre behov for at departementet vurderer muligheten for at kommunene skal kunne bidra med relevante data inn i Kunnskapsbanken. Dette skal imidlertid ikke medføre utvidelse i krav om rapportering.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) forutsetter at bestemmelsen gjelder med de begrensninger som følger av energiloven § 9-3 og kraftberedskapsforskriften kapittel 6 for behandling av kraftsensitiv informasjon.

Helsedirektoratet mener det bør foretas en inn snevring av formålet og rettsgrunnlaget for innhenting av personopplysninger for å oppfylle kra-

vene i EMK artikkel 8 nr. 2, og har i den forbindelse anført følgende:

«Helsedirektoratet viser til den videre drøftelsen i høringsnotat når det gjelder rettsgrunnlaget, og ønsker særlig å problematisere kravene i EMK artikkel 8 nr. 2 om retten til privatliv. Denne bestemmelsen krever blant annet at eventuelle krav til lovgrunnlag for behandling av personopplysninger må være tilstrekkelig presis og forutberegnelig. I tillegg må bestemmelsen fremme et legitimt formål, og inngrepet i retten til privatliv må være nødvendig i et demokratisk samfunn. Departementet argumenterer med at den foreslåtte § 15 a er tilstrekkelig presis og forutberegnelig fordi formålet med den nye bestemmelsen er «å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, samt å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser». Departementet erkjenner at formålet er vidt, men mener proporsjonalitetshensyn da tilsier at bestemmelsen ikke åpner for «inngripende behandling av personopplysninger». Vi mener dette ikke er en tilstrekkelig innsnevring av formålet og rettsgrunnlaget for innhenting til å oppfylle kravene i EMK artikkel 8 nr. 2.»

Politidirektoratet mener det vil være nødvendig å klargjøre hvilke kategorier av opplysninger det er adgang til å behandle når det er nødvendig for formålet, og mener at rammene for dette bør presiseres nærmere i § 15 a.

FinansNorge mener at lovforslaget bør begrenses til opplysninger om naturhendelser, men ser samtidig at det kan være av stor samfunnsmessig verdi at det offentlige får tilgang til andre skadeforsikringsdata som kan understøtte formålet i sivilbeskyttelsesloven. *FinansNorge* mener det er avgjørende ved en eventuell utvidelse utover naturhendelser at det blir gjennomført grundige vurderinger, og i dialog mellom berørte aktører.

FinansNorge ber departementet vurdere om hjemmelen i § 15 a kan åpne for at FinansNorge Forsikringsdrift, som sentral part som dataleverandør for forsikringsnæringen og DSB, kan gis en rolle som behandlingsansvarlig.

FinansNorge mener at personvernkonsekvenser for den registrerte bør vurderes i lovens forarbeider, og har i den forbindelse vist til personvernforordningen artikkel 35 nr. 10.

Sysselmannen på Svalbard mener det bør vurderes om lovbestemmelsen skal gjøres gjeldende for Svalbard, og har i den forbindelse anført følgende:

«Det er i høringsnotatet ikke sagt noe om forholdet til Svalbard som sådan. Samtidig sies på side 35 i høringsnotatet bl.a. følgende hva den nye § 15 a angår:

«*En ny bestemmelse vil ha nær sammenheng med sivilbeskyttelsesloven § 14 som regulerer kommunal beredskapsplikt og risiko- og sårbarhetsanalyser*».

Samtidig fremgår at den nye § 15 a ikke skal være en del av de kommunale plikter, men kun regulere DSBs myndighet til innhenting av opplysninger mv. Sivilbeskyttelsesloven § 14 er uansett en av de bestemmelser i loven som gjelder for Svalbard. I den grad det er relevant bør det derfor også vurderes om disse bestemmelsenes sammenheng tilsier at også den nye § 15 a bør gjelde for Svalbard. I så fall må det gjøres via en endring av ovennevnte forskrift om sivilbeskyttelseslovens anvendelse på Svalbard.

Som det fremgår av forslaget til ny bestemmelse er formålet bak denne bl.a. å:

«*...forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, herunder for å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser*».

Ovennevnte er uansett et forhold som generelt sett også er relevant for Longyearbyen lokalstyre og deres arbeid med samfunnssikkerhet etter det aktuelle lovverket. LL er derfor ikke prinsipielt sett forskjellig fra en kommune på fastlandet hva denne typen spørsmål angår. Om ikke annet kan derfor forholdet med fordel kort kommenteres i det videre arbeidet slik at ev. behov avklares og mulige uklarheter og spørsmål unngås.»

Norsk Rikskringkasting (NRK) mener det bør fremgå av lovens forarbeider at bestemmelsen ikke er ment å gjøre inngrep i kildevernet mm.

7.4 Departementets vurderinger

Naturskader påfører samfunnet svært store utgifter og klimaendringer gjør at det kan forventes økninger i skadetallene. Det er derfor viktig å ha oppdaterte og sentrale skadedata som blant annet kan gi informasjon om sårbare områder.

DSB skal eie og forvalte et datasystem, «Kunnskapsbanken», for innhenting, sammenstilling og tilgjengeliggjøring av data om skader og skadeoppjør til bruk for DSB selv, kommuner og andre relevante offentlige organers arbeid med samfunnssikkerhet. Datasystemet skal bidra til å

styrke kunnskapen om uønskede hendelser og konsekvenser av disse, og videre til styrket forebyggende samfunnssikkerhetsarbeid lokalt, regionalt og nasjonalt. Kunnskapsbanken skal dermed være et verktøy i DSBs arbeid med å legge grunnlaget for et godt og helhetlig forebyggende samfunnssikkerhetsarbeid og å styrke kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser og arbeid med planer etter plan- og bygningsloven og eventuelt annet sektorregelverk.

For at Kunnskapsbanken skal fungere etter formålet, er DSB avhengig av at virksomheter/organisasjoner som har relevante data kan dele disse med DSB, slik at DSB kan foreta vurderinger, analyser og sammenstillinger av opplysningene. DSB har i første omgang behov for å motta skadedata fra FinansNorge på vegne av forsikringsbransjen og fra Landbruksdirektoratet, som forvalter Statens naturskadeordning.

Videre må DSB kunne gjøre skadedata tilgjengelig for kommunene og andre relevante offentlige organer som har roller i det forebyggende samfunnssikkerhetsarbeidet. Dataene skal gjøres tilgjengelig som statistikk og i kart via nettbaserte applikasjoner i Kunnskapsbanken. De fleste dataene vil være åpent tilgjengelig for alle som har interesse av å utforske og fordype seg i informasjon om uønskede hendelser. Noen av dataene vil ikke være allment tilgjengelig på grunn av taushetsplikt eller andre hensyn. Brukere av disse dataene vil ha et tjenstlig behov for tilgang og vil få tilgang gjennom en hensiktsmessig og sikker innloggingsmekanisme. Dette vil være fagmyndigheter med roller og ansvar innenfor forebyggende samfunnssikkerhet, som for eksempel kommuner, fylkesmannen og NVE.

Skadedataene som det vil være aktuelt å utlevere fra forsikringsselskaper og offentlige forsikringsordninger til bruk i Kunnskapsbanken, inneholder adresser og koordinater til eiendommer som har vært rammet av natur- og vannskade, samt informasjon om skadeårsak, skadetidspunkt og erstatningsbeløp fra forsikringsforetakene. Det følger av personvernforordningen artikkel 4 nr. 1 at personopplysninger er enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person. Dette medfører blant annet at adresser, koordinater og erstatningsbeløp fra forsikringsforetakene regnes som personopplysninger.

Et av grunnvilkårene for at DSB skal kunne innhente og på annen måte behandle personopplysninger i arbeidet med Kunnskapsbanken, er at behandlingen kan forankres i minst ett av de seks mulige behandlingsgrunnlagene i personvernfor-

ordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav a til f. Dersom behandlingen har grunnlag i artikkel 6 nr. 1 bokstav c eller bokstav e, må DSB i tillegg ha et supplerende rettsgrunnlag for å kunne behandle personopplysninger, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 3.

Videre er et av de grunnleggende prinsippene i personvernforordningen at personopplysninger skal samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og det er i utgangspunktet ikke tillatt å viderebehandle opplysningene på en måte som er uforenlig med formålene opplysningene opprinnelig ble samlet inn for, jf. forordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav b. Dersom behandling av personopplysninger for uforenelige formål skal være tillatt, kreves det at viderebehandlingen bygger på enten den registrertes samtykke eller på unionsretten eller medlemsstatenes nasjonale rett som utgjør et nødvendig og forholdsmessig tiltak i et demokratisk samfunn for å sikre oppnåelse av målene nevnt i forordningen artikkel 23 nr. 1. Adgangen til innhenting, tilgjengeliggjøring og annen behandling av skadedata mellom ulike organer er i tillegg begrenset av reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven og annen særlovgivning.

For at Kunnskapsbanken skal fungere etter hensikten, er det behov for en ny lovbestemmelse som sikrer DSB tilstrekkelig hjemmel til å behandle opplysninger som kan bidra til å styrke arbeidet med å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser. Departementet viser i den forbindelse til at formålet med behandlingen av opplysninger i Kunnskapsbanken passer med formålet til sivilbeskyttelsesloven, som er å *«beskytte liv, helse, miljø, materielle verdier og kritisk infrastruktur ved bruk av ikke-militær makt når riket er i krig, når krig truer, når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare, og ved uønskede hendelser i fredstid.»*

DSB skal understøtte Justis- og beredskapsdepartementets koordineringsrolle innenfor samfunnssikkerhet og beredskap jf. Kongelig resolusjon av 24. juni 2005¹. Direktoratet skal gjennom innhenting av informasjon, forsknings- og utredningsaktiviteter, dialog, råd og veiledning legge grunnlaget for et godt og helhetlig forebyggende arbeid og gode beredskapsforberedelser innenfor offentlig forvaltning og samfunnskritisk virksomhet. Direktoratet skal videre bestrebe seg på å ha

¹ Kongelig resolusjon 24.06.2005 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap- det generelle koordineringsansvaret og ansvaret for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomhet med potensial for store ulykker.

en helhetlig oversikt som gir muligheter for å se forebyggende samfunnsikkerhetsarbeid og beredskap i alle sektorer samlet. De opplysningene som behandles i Kunnskapsbanken vil bidra til å styrke DSBs samfunnsoppdrag når det gjelder det forebyggende samfunnsikkerhetsarbeidet og redusere konsekvensene av uønskede hendelser.

De opplysningene som behandles og gjøres tilgjengelig gjennom Kunnskapsbanken vil også styrke kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser og planer etter plan- og bygningsloven og annet sektorregelverk.

En ny bestemmelse vil ha nær sammenheng med sivilbeskyttelsesloven § 14 som regulerer kommunal beredskapsplikt og risiko- og sårbarhetsanalyser. Bestemmelsen vil imidlertid ikke være en del av den kommunale beredskapsplikten som reguleres i sivilbeskyttelsesloven kapittel V, og hvor kommunen er pliktsubjekt. Den nye bestemmelsen gir myndighet til DSB og skal ikke regulere kommunale plikter. Departementet foreslår derfor at det lages et nytt kapittel V A i sivilbeskyttelsesloven som heter «Behandling av opplysninger som følge av uønskede hendelser», og en ny § 15 a.

Oslo kommune har i høringen anmodet departementet om å vurdere muligheten for at også kommunene skal kunne bidra med relevante data inn i Kunnskapsbanken. Departementet mener dette vil kunne være en mulig videreutvikling av Kunnskapsbanken. I den grad Kunnskapsbanken vil inneholde data fra kommunene, vil dette være informasjon som allerede er åpent tilgjengelig og/eller informasjon som kommunene vurderer som ikke taushetsbelagte opplysninger.

For at Kunnskapsbanken skal fungere etter hensikten er det viktig å sørge for at lovbestemt taushetsplikt og personopplysningsregelverket ikke hindrer nødvendig deling av skadedata mellom ulike organer som arbeider for å forebygge skader som følge av uønskede hendelser. Når det er nødvendig for å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, må derfor DSB gis tilstrekkelig rettslig grunnlag for å innhente skadedata fra forsikringsselskaper og offentlige forsikringsordninger, gjøre analyser og sammenstillinger av opplysningene, herunder personopplysninger, og gjennom Kunnskapsbanken gjøre disse tilgjengelig for kommunene og andre offentlige organer.

Departementet foreslår derfor at det i forslaget til ny § 15 a første ledd gis hjemmel for at DSB kan innhente, vurdere, analysere, sammenstille og på annen måte behandle personopplys-

ninger og andre opplysninger, når dette er nødvendig for å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, herunder for å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser. Kunnskapsbanken skal i første omgang ha fokus på data om naturfare. Departementet foreslår imidlertid at det i loven benyttes begrepet «*uønskede hendelser*», som også er definert i sivilbeskyttelsesloven § 3 bokstav a. «Uønskede hendelser» dekker naturfare, men åpner også for at opplysninger på andre områder enn naturfare kan omfattes. Departementet mener dette er en hensiktsmessig løsning for å kunne ivareta en eventuell videreutvikling av Kunnskapsbanken.

FinansNorge mener at lovforslaget bør begrenses til «naturhendelser» i stedet for «uønskede hendelser». Samtidig ser *FinansNorge* at det kan være av stor samfunnsmessig verdi at det offentlige får tilgang til andre skadeforsikringsdata som kan understøtte formålet i sivilbeskyttelsesloven. Departementet mener at de hensyn *FinansNorge* trekker frem i sitt høringsinnspill kan ivaretas ved at det i forskrift må angis nærmere hvilke personopplysninger og andre opplysninger som DSB kan kreve fra forsikringsselskaper og offentlige forsikringsordninger som følge av uønskede hendelser, jf. § 15 a siste ledd. En forskriftsprosess vil innebære at berørte aktører involveres, og bidra til at det gjennomføres grundige vurderinger av hvilke personopplysninger og andre opplysninger som skal kunne kreves gjennom Kunnskapsbanken.

Den nye bestemmelsen skal gi DSB tydelig hjemmel for å kunne kreve opplysninger om skader og skadeoppgjør som følge av uønskede hendelser fra forsikringsselskaper og offentlige forsikringsordninger, uten hinder av lovbestemt taushetsplikt, jf. forslag til ny § 15 a andre ledd. Departementet foreslår at opplysningsplikten begrenses til å gjelde opplysninger som er nødvendig for å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, herunder for å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser.

Departementet foreslår i den nye bestemmelsen at DSB kan gjøre personopplysninger og andre opplysninger fra Kunnskapsbanken tilgjengelig for andre offentlige organer uten hinder av lovbestemt taushetsplikt, når dette er nødvendig for å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, herunder for å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser. Departementet viser til at de som skal få tilgang til opplysningene gjennom Kunn-

skapsbanken er offentlige organer som alle har roller og ansvar innen forebyggende samfunnsikkerhet. Kommunens ansvar for å utarbeide risiko- og sårbarhetsanalyser følger av sivilbeskyttelsesloven § 14, fylkesmannens ansvar for å utarbeide risiko- og sårbarhetsanalyse på fylkesnivå (fylkesROS), følger av Fylkesmannens samfunnsikkerhetsinstruks kapittel IV nr. 1. Kommunen har videre et ansvar for å utarbeide planer etter plan- og bygningsloven og å se risiko- og sårbarhetsanalysen i sammenheng med disse planene jf. sivilbeskyttelsesloven § 14 andre ledd. Fylkesmannen er tilsynsmyndighet for kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser etter sivilbeskyttelsesloven, og innsigelsesmyndighet for kommunens planer etter plan- og bygningsloven. Det er også identifisert andre fagmyndigheter som mulige brukere av skadedata. Dette gjelder for eksempel NVE, som yter bistand til kommuner og samfunnet ellers med kompetanse og ressurser knyttet til flom og skred. Mer konkret innebærer dette blant annet at NVE gir bistand til utredning, planlegging og gjennomføring av sikringstiltak og råd og veiledning i arbeidet med å vurdere flom- og skredfare i kommunale arealplaner.

Sivilbeskyttelsesloven § 14 (og § 15) er gjennom forskrift 18. desember 2012 om sivilbeskyttelseslovens anvendelse på Svalbard og om beredskapsplikt for Longyearbyen lokalstyre gjort gjeldende for Svalbard. Det synes derfor naturlig at det gjennom denne forskriften vurderes om § 15 a også bør gjøres gjeldende for Svalbard, jf. høringsinnspillet fra *Syssele mannen på Svalbard*.

Som det fremgår over skal forslaget til ny bestemmelse gi hjemmel for behandling (innhenting, bearbeiding og tilgjengeliggjøring) av personopplysninger og andre opplysninger, og unntak fra lovbestemt taushetsplikt. Reglene om behandlingsgrunnlag i personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e gir adgang til behandling av personopplysninger når dette er nødvendig for å utføre en oppgave i allmenhetens interesse eller utøve offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt. Behandling av personopplysninger i arbeidet med samfunnsikkerhet, herunder tilrettelegging for utarbeidelse av risiko- og sårbarhetsanalyser og planer etter plan- og bygningsloven, kan knyttes både til å utføre en oppgave i allmenhetens interesse og til utøvelse av offentlig myndighet. Behandling av personopplysninger i medhold av denne bestemmelsen krever et supplerende rettsgrunnlag i unionsretten eller nasjonal rett, jf. artikkel 6 nr. 3.² Departementets forslag til ny § 15 a skal gi et slikt supplerende

rettsgrunnlag for behandlingen av personopplysninger i forbindelse med Kunnskapsbanken, jf. artikkel 6 nr. 3 bokstav b.

I tillegg skal departementets forslag til ny § 15 a gi rettsgrunnlag for viderebehandling i de tilfeller der innsamling og annen behandling av personopplysninger i Kunnskapsbanken er uforenelig med formålene som opplysningene opprinnelig ble samlet inn for, jf. artikkel 6 nr. 4. Departementet mener at slik viderebehandling i alminnelighet vil være et nødvendig og forholdsmessig tiltak i et demokratisk samfunn for å sikre den offentlige sikkerhet, herunder vern av menneskeliv, særlig som følge av naturkatastrofer, jf. forordningen artikkel 23 nr. 1 bokstav c og fortalepunkt 73.

Dersom behandlingen av personopplysninger eller unntak fra taushetsplikt utgjør et inngrep i retten til privatliv etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8, stiller også disse bestemmelsene, samt legalitetsprinsippet i Grunnloven § 113, krav til det supplerende rettsgrunnlaget. Grunnloven § 102 har klare likhetstrekk med EMK artikkel 8 og må tolkes i lys av denne. Retten til respekt for privatliv etter EMK artikkel 8 er sentral i forhold til hvilke unntak som kan gjøres fra taushetsplikten og for behandling av personopplysninger, da utlevering og viderebehandling av personopplysninger må antas å være et inngrep i den enkeltes privatliv, jf. EMK artikkel 8 nr. 1. Dette medfører at en bestemmelse om å utlevere og viderebehandle personopplysninger i offentlige organers interesse, må oppfylle kravene i EMK artikkel 8 nr. 2. Nærmere bestemt oppstilles det krav om lovgrunnlag, herunder at lovhjemmelen må være tilstrekkelig presis og forutberegnelig, at bestemmelsen bidrar til å fremme et av de uttømmende legitime formålene opplistet i EMK artikkel 8 nr. 2, og at inngrepet i retten til privatliv må være nødvendig i et demokratisk samfunn.

Formålet med å samle inn, sammenstille skadedataene og gjøre disse tilgjengelig for relevante aktører gjennom Kunnskapsbanken er å forebygge konsekvensene av uønskede hendelser, noe som må anses som et legitimt formål etter EMK art. 8.

Når det gjelder kravet til presis og forutberegnelig hjemmel, viser departementet til at formålet i forslaget til ny bestemmelse, «å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, herunder for å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser», er vidt formulert. På bakgrunn av proporsjonalitetshensyn vil bestemmelsen derfor etter departementets opp-

² Prop. 56 LS (2017–2018) punkt 6.3.2, side 33.

fatning ikke åpne for inngripende behandling av personopplysninger. Departementet støtter høringsinnspillene fra *Politidirektoratet* og *Helse-direktoratet*, hvor det fremkommer at det er nødvendig å klargjøre hvilke kategorier opplysninger det er adgang til å behandle, herunder at ramme for behandlingen bør presiseres nærmere. Departementet vil understreke at § 15 a ikke gir hjemmel til å behandle særlige kategorier personopplysninger etter personvernforordningen artikkel 9 og 10. Videre har departementet i § 15 a siste ledd, presisert at det kan angis i forskrift *hvilke* personopplysninger som kan behandles. Dersom det ved en videreutvikling av Kunnskapsbanken skulle være behov for å behandle andre personopplysninger enn personopplysninger knyttet til skadeårsak, skadetidspunkt og erstatningsbeløp på adressenivå, må formålet og hvilke personopplysninger dette gjelder spesifiseres ytterligere. Det foreslås derfor en egen forskriftsbestemmelse som gir mulighet for å gi nærmere bestemmelser om formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke personopplysninger som kan behandles etter § 15 a.

Når det gjelder nødvendigheten av lovfor-slaget, viser departementet til at Finanstilsynet har lagt til grunn at opplysninger som identifiserer en eiendom med naturskade ikke omfattes av taushetsplikten i finansforetaksloven, ettersom naturskader vil være synlige for allmennheten. Finanstilsynet anser imidlertid opplysninger om erstatningsutbetalinger fra et forsikringsforetak som personlige forhold som er taushetsbelagt. Departementet vurderer det som lite sannsynlig at unntak fra taushetsplikten vil få vesentlige negative følger for dem som taushetsplikten skal beskytte. En forutsetning for denne vurderingen er imidlertid at opplysningene bare brukes til formålet de er utlevert for, og at uvedkommende ikke får tilgang til opplysningene. Departementet forslår at de offentlige organene som kan få tilgang til skadedata gjennom Kunnskapsbanken, angis i forskrift. Disse offentlige organene vil være underlagt taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13.

FinansNorge har fremholdt at personvernkonsekvenser for den registrerte bør vurderes i lovens forarbeider. Departementet viser til personvernforordningen artikkel 35 nr. 1, hvor det fremgår at den behandlingsansvarlige plikter å foreta en vurdering av hvilke konsekvenser en planlagt behandling vil ha for personopplysningsvernet, dersom det er sannsynlig at behandlingen, særlig ved bruk av ny teknologi, vil medføre «høy risiko for fysiske personers rettigheter og fri-

heter». Etter fortalen punkt 76 fremgår det at hvor sannsynlig og alvorlig risikoen for den registrertes rettigheter og friheter er, bør fastslås ut fra behandlingens art, omfang, formål og sammenhengen den utføres i. Visse typer behandling av personopplysninger anses å innebære en mer alvorlig inngripen i personvernet enn andre, dette fordi personopplysningene som behandles er av en særskilt sensitiv karakter, og/eller måten personopplysningene behandles på utgjør et særskilt inngrep i de registrertes rettigheter og friheter. Personopplysningene som skal behandles i Kunnskapsbanken er ikke av en slik særskilt sensitiv karakter, og måten opplysningene skal behandles på utgjør i utgangspunktet heller ikke et særskilt inngrep. Dette fordi behandlingen ikke har et kontrollformål eller et formål om å treffe avgjørelser om enkeltpersoner, eller å ta beslutninger som får betydning for den registrerte. Etter departementets syn taler dette mot at behandlingen av personopplysninger i Kunnskapsbanken vil medføre en «høy risiko for fysiske personers rettigheter og friheter», og at det er krav til en vurdering av personvernkonsekvenser. Forordningen artikkel 35 nr. 3 bokstav a til c, opplytter tilfeller hvor en vurdering av personvernkonsekvensene er særlig nødvendig. Etter departementets syn er det klart at behandlingen av skadedata mv. i Kunnskapsbanken ikke omfattes av behandlingene som fremkommer i nr. 3 bokstav a til c. Datatilsynet har i henhold til artikkel 35. nr. 4 utarbeidet en liste over ulike typer av behandlingsaktiviteter (kriterier) som alltid skal omfattes av kravet om vurdering av personvernkonsekvenser. Departementet har gjennomgått kriteriene og herunder vurdert om behandlingen av personopplysninger i Kunnskapsbanken innebærer matching eller sammenstilling av datasett. I Datatilsynets veiledning står det følgende om matching eller sammenstilling av datasett: «Dette kan for eksempel stamme fra to eller flere databehandlingsoperasjoner som gjennomføres med ulike formål og/eller av ulike behandlingsansvarlige på en måte som overstiger den registrertes rimelige forventninger». Departementet mener at behandlingen av personopplysninger i Kunnskapsbanken faller utenfor dette. Databehandlingsoperasjonene som gjennomføres i Kunnskapsbanken, utføres etter samme formål som er å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, herunder for å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser.

Naturhendelser medfører store tap av samfunnsverdier. Ekstreme værhendelser rammer store områder, nødvendig infrastruktur og kri-

tiske samfunnsfunksjoner og mange mennesker, og krever årlig store ressurser til håndtering og gjenoppbygging. Et godt datagrunnlag er viktig for å få gjennomført pålitelige kost-/nytteanalyser og risiko- og sårbarhetsanalyser for å finne de gode forebyggende tiltakene mot naturfarer. Investering i forebyggende tiltak i infrastruktur som vann- og avløpsnett, kraftnett, elektronisk kommunikasjon og veier er kostnadskrevende, og vanskelig å prioritere når man ikke vet med sikkerhet om, hvor og hvordan en hendelse kan ramme. Gjennom DSBs tilgjengeliggjøring av skadedata i Kunnskapsbanken vil det bli mulig for kommunene og andre relevante offentlige organer å identifisere hvor det er størst risiko, og hvilke verdier som er mest sårbare, slik at forebyggende og beredskapsmessige tiltak blir mest mulig målrettet. Som følge av klimaendringer vil det antakelig oppstå flere og mer alvorlige naturhendelser fremover, og det er betydelige fordeler ved i større grad å kunne forebygge at skader inntrer, fremfor å reparere skader. Utlevering av skadedata kan med dette ha betydelig samfunnsnytte, og anses for å være nødvendig i et demokratisk samfunn.

Departementet foreslår at det i forskrift kan gis nærmere bestemmelser om innhenting, tilgjengeliggjøring og annen behandling av personopplysninger og andre opplysninger. Det kan herunder gis bestemmelser om hvordan opplysninger skal utleveres til DSB, for eksempel gjennom krav til datakvalitet, format og intervall for overføring av opplysninger til DSB. Dette vil kunne lette det administrative arbeidet og bidra til at Kunnskapsbanken har oppdatert informasjon. Det foreslås også at de offentlige organene som kan få tilgang til personopplysninger gjennom Kunnskapsbanken, angis nærmere i forskrift. I medhold av sivilbeskyttelsesloven § 2 vil det kunne gis forskrift om bestemmelsens anvendelse på Svalbard.

Oslo kommune har i sitt høringsinnspill anført et behov for å få tilgang til rådata og datasett fra Kunnskapsbanken, slik at disse kan benyttes i videre analyser i kommunen. Deriblant strukturert informasjon om skadeårsak og god stedfesting til bruk i kart. Departementet viser til at dette behovet vil kunne vurderes i forbindelse med bestemmelser om datakvalitet og tilgjengeliggjøring i forskrift etter § 15 a.

FinansNorge har i sitt høringssvar bedt departementet vurdere om lovforslaget kan åpne for at

FinansNorge Forsikringsdrift kan tillegges en rolle som behandlingsansvarlig. Departementet legger opp til at det kun er DSB som er tiltenkt denne rollen, som eier og forvalter av Kunnskapsbanken. De offentlige organene som skal få tilgang til personopplysninger og andre opplysninger via innlogging i Kunnskapsbanken, må angis i forskrift i medhold av § 15 a siste ledd. Bestemmelsen åpner ikke for at private organisasjoner, slik som FinansNorge Forsikringsdrift, skal få tilgang gjennom forskrift. At departementet kun har identifisert offentlige organer, er begrunnet med at Kunnskapsbanken er tiltenkt offentlige organer som har roller i det forebyggende samfunnsikkerhetsarbeidet gjennom lov- og forskriftspålagte oppgaver. Departementet viser til at Kunnskapsbanken har nær sammenheng med sivilbeskyttelseslovens bestemmelser om kommunal beredskapsplikt, hvor kommunene er pliktsubjekt og fylkesmannen tilsynsmyndighet. Departementet mener på denne bakgrunn at det ikke vil være naturlig å vurdere et behandlingsansvar for FinansNorge Forsikringsdrift eller andre private organisasjoner i relasjon til § 15 a.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i høringen forutsatt at forslaget til § 15 a skal gjelde med de begrensningene som følger av energiloven § 9-3 og kraftberedskapsforskriften kapittel 6. Departementet viser til at pliktsubjektene etter § 15 a andre ledd vil være forsikringselskaper og offentlige forsikringsordninger. Det vil dermed ikke være aktuelt å kreve kraftsensitiv informasjon fra NVE. I den grad Kunnskapsbanken vil inneholde informasjon om infrastruktur og hendelser/bortfall knyttet til kraftforsyning, vil dette være informasjon som allerede er åpent tilgjengelig og/eller informasjon som kraftselskapene/NVE vurderer som ikke sensitiv.

Avslutningsvis viser departementet til høringsinnspillet fra *NRK*, hvor departementet anmodes om å tydeliggjøre i lovens forarbeider at lovforslaget ikke er ment å gjøre inngrep i kildevernet. Til dette vil departementet bemerke at lovforslaget gir hjemmel for å kreve opplysninger om skader og skadeoppgjør som følge av uønskede hendelser fra forsikringselskaper og organer som administrerer offentlige forsikringsordninger. Departementets forslag medfører således ingen plikter for redaktører eller mediene som sådan.

8 Øvrige lovendringer

8.1 Forholdet til forvaltningsloven – lovforslaget § 38

8.1.1 Gjeldende rett

Sivilbeskyttelsesloven § 38 inneholder bestemmelser om forvaltningslovens anvendelse for behandling av saker etter sivilbeskyttelsesloven.

Som hovedregel gjelder forvaltningsloven ved behandling av saker etter loven i fredstid. Bestemmelsen inneholder imidlertid flere unntak fra denne hovedregelen. Forhåndsvarsel til sakens parter kan unnlates dersom antallet parter i saken er stort, eller et stort antall saker behandles under ett. Det samme gjelder dersom forhåndsvarsel kan medføre at saken forsinkes på en uheldig måte. Tilsvarende gjelder dersom forhåndsvarsel av hensyn til sakens parter synes upåkrevet.

Forvaltningsloven kapittel IV – VI (bestemmelser om saksforberedelse, vedtak og klage/omgjøring) gjelder i utgangspunktet ikke for saker om tjenesteplikten og tjenestens utførelse etter kapittel III. Pålegg etter sivilbeskyttelsesloven §§ 7 og 9 kan imidlertid påklages til overordnet organ. Av forarbeidene til loven fremgår det at denne klageretten gjelder pålegg om tjenesteplikt etter § 7 første ledd, og pålegg om å tjenestegjøre som befal eller instruktør etter § 9 andre ledd.

Departementet kan bestemme at vedtak etter loven ikke kan kreves grunnlagt eller påklages når riket er i krig, krig truer eller rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare. Det samme gjelder ved uønskede hendelser i fredstid, jf. sivilbeskyttelsesloven § 38 fjerde ledd. Bestemmelsen gir departementet anledning til raskt å kunne iverksette nødvendige tiltak der tidsmomentet kan være av avgjørende betydning.

8.1.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringen at loven skal angi hvilke vedtak som skal kunne påklages på områder som berører tjenesteplikten og tjenestens utførelse. Det ble foreslått at forvaltningslovens klageregler skal gjelde ved pålegg om

tjenesteplikt, pålegg om å tjenestegjøre som befal eller instruktør, og ved avslag på søknad om midlertidig fritak fra kurs. For de øvrige områdene ble det ikke ansett som praktisk mulig å følge forvaltningslovens klagebestemmelser.

8.1.3 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har kommet med innspill til dette lovforslaget.

8.1.4 Departementets vurderinger

For en rekke saker knyttet til tjenesteplikten og tjenestens utførelse etter kapittel III er det ikke praktisk mulig å følge forvaltningslovens bestemmelser fullt ut. Det vises herunder til at tidsmomentet vil kunne utgjøre et hinder for å kunne følge disse bestemmelsene. Utgangspunktet i loven skal derfor fortsatt være at forvaltningsloven kapittel IV – VI (bestemmelser om saksforberedelse, vedtak og klage/omgjøring) ikke skal gjelde for saker om tjenesteplikten og tjenestens utførelse.

Pålegg om tjenesteplikt i Sivilforsvaret og pålegg om å tjenestegjøre som befal eller instruktør er vedtak av inngripende karakter, og det bør derfor fortsatt foreligge en mulighet til å få overprøvd vedtak på disse områdene. For behandling av disse sakene skal forvaltningsloven kapittel IV – VI gjelde fullt ut.

For øvrige saker om tjenesteplikten og tjenestens utførelse vil utgangspunktet være at forvaltningsloven kapittel IV – VI ikke skal gjelde. Det åpnes imidlertid for at departementet i forskrift kan bestemme at forvaltningsloven kapittel IV – VI likevel skal gjelde på utvalgte områder. Dette gir en mulighet for tilpasning til de enkelte saksområdene, med den fleksibilitet som ligger i at endringer kan gjøres på forskriftsnivå.

8.2 Andre lovendringer

Av sivilbeskyttelsesloven § 7 tredje ledd fremgår det at tjenestepliktige i Sivilforsvaret ikke kan sies

opp fra stilling som følge av pålagt tjeneste i Sivilforsvaret. Departementet foreslo i høringsrunden at denne bestemmelsen oppheves.

NTL Samfunnssikkerhet og beredskap mener at bestemmelsen bør videreføres i loven.

Departementet foreslår at lovbestemmelsen oppheves, ettersom den innebærer en dobbeltregulering som ikke er nødvendig ved siden av bestemmelser om oppsigelsesvern ved militærtjeneste eller lignende allmenn vernetjeneste i arbeidsmiljøloven § 15-10, jf. § 12-12. Tjenestepliktige i Sivilforsvaret anses omfattet av begrepet «lignende allmenn vernetjeneste» i § 12-12. Tilsva-

rende bestemmelser om oppsigelsesvern finnes i skipsarbeiderloven § 5-9, jf. § 7-11, og omfatter områdene sjøfart, fangst og fiske.

Overskriftene i sivilbeskyttelsesloven §§ 18 og 19 foreslås gitt et tillegg, som viser at bestemmelsene gjelder i krig eller når krig truer. Dette innebærer ingen endringer av materiell karakter.

Begrepet «tjeneste» står sentralt i flere av bestemmelsene i loven, og departementet har derfor funnet grunn til å innta en definisjon av begrepet i § 3 bokstav f. Som tjeneste i Sivilforsvaret skal regnes kurs, øvelser og innsatser.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

9.1 Vandelsvurdering

Sivilforsvarets myndigheter gis hjemmel for å innhente vandelsvurdering av personer som vurderes for tjeneste i Sivilforsvaret. Samtlige personer skal vandelsvurderes før eventuelt pålegg om tjenesteplikt.

Nesten alle tjenestepliktige i Sivilforsvaret rekrutteres i dag fra Forsvaret, og for disse personene har Forsvarets allerede gjennomført en vandelsvurdering. Sivilforsvarets behov for selv å innhente vandelsvurdering vil derfor være svært begrenset og antas ikke å medføre nevneverdige konsekvenser for Sivilforsvaret eller politiet.

Ordinært vil Sivilforsvaret støtte seg på den vandelsvurderingen som er gjort i forbindelse med rekrutteringsprosessen. Det kan imidlertid kreves ny vandelsvurdering av tjenestepliktige, dersom dette er nødvendig for å vurdere om de er skikket til en bestemt tjeneste i Sivilforsvaret. Bestemmelsen forventes å få begrenset praktisk betydning, og de økonomiske og administrative konsekvensene vil derfor være tilsvarende små.

9.2 Forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler og testing av ruspåvirkning

Forslaget vil i enkelttilfeller medføre behov for bistand fra politiet i forbindelse med alkotest og fremstilling av den tjenestepliktige for utåndingsprøve mv. På samme måte vil prøvetaking og analyser av innsamlede prøver kunne kreve ressurser ved private eller offentlige laboratorier, herunder Folkehelseinstituttet. Antallet rusovertrедelser er i dag av svært begrenset omfang, og de økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget forventes derfor å være minimale.

9.3 Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet

Forslaget innebærer en lovfesting av Sivilforsvarets interne bestemmelser, og vurderes å ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

9.4 Krav til rom og kommunal grunn til bruk for innsats, utdannings- og øvingsformål

Forslaget gir hjemmel for å gi forskrift om krav til rom og kommunal grunn som stilles til disposisjon for innsats-, utdannings- og øvingsformål for Sivilforsvaret. Slike krav kan utledes av sivilbeskyttelsesloven § 12 og de formål som rommene skal ivareta, og innebærer ikke nye plikter for kommunene. Det vil derfor ikke være behov for å kompensere kommunesektoren som følge av eventuelle forskriftsbestemmelser om krav til rom og kommunal grunn.

For kommuner som ikke har fulgt opp sine plikter etter sivilbeskyttelsesloven § 12 vil forskriftsfestede krav kunne medføre økte kostnader.

Lovforslaget gir også hjemmel for å gi bestemmelser om utgiftfordeling mellom kommunene. Formålet med slike bestemmelser vil være å oppnå en mer rettferdig fordeling av kostnadene på flere kommuner. Kommuner som i dag bærer hele kostnadsbyrden, vil kunne få reduserte kostnader, mens kommuner som ikke bidrar økonomisk, vil måtte betale deler av kostnadene. I et samfunnsøkonomisk perspektiv vil endringene ikke medføre økonomiske konsekvenser.

9.5 Sanksjoner – straff og overtredelsesgebyr

Straffebestemmelser som berører tjenstlige forhold foreslås tilpasset regelverket for Forsvaret. Enkelte forhold som i dag er belagt med straff, foreslås avgjort gjennom overtredelsesgebyr. Samtidig gis det signaler om at mindre lovover-

treddelser bør avgjøres med overtredelsesgebyr. Denne dreiningen fra straff til overtredelsesgebyr vil kunne medføre en reduksjon i antallet anmeldelser, og dermed redusere belastningen på straffesakskjeden.

9.6 Kunnskapsbanken

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har investert i teknisk infrastruktur for å innhente, tilgjengeliggjøre og på annen måte behandle den type data som lovendringen omhandler. Forvaltningen av ordningen planlegges ivaretatt gjennom DSBs eksisterende rammer.

Skadedata og informasjon om risiko vil kunne være av konkurransemessig sensitiv karakter for forsikringsselskapene. Utlevering av dette til DSB for videre tilgjengeliggjøring innebærer derfor en risiko. Forskning utført av SINTEF viser at forsikringsselskaper anser risikoen som lavere dersom alle selskaper er pålagt samme opplysningsplikt og dataene håndteres på en sikker måte. Der-

som det i forskrift stilles krav til format og intervall for overføring av data kan dette innebære behov for noen tekniske og administrative tilpasninger hos forsikringsselskapene. SINTEFs undersøkelse viser at selskapene vurderer eventuelle tekniske tilpasninger og økonomiske konsekvenser som håndterbare.

Tilgang til skadedata, sammen med annen informasjon om risiko og sårbarhet, vil gjøre det enklere for DSB, kommunene og andre offentlige organer å ta i bruk skadedata i forbindelse med risiko- og sårbarhetsanalyser og annet forebyggende samfunnssikkerhetsarbeid. Erfaringer fra tidligere pilotprosjekter, hvor kommuner har benyttet data fra forsikring for å kartlegge risiko, har vist at disse kan benyttes til å identifisere områder hvor det er størst risiko. Slik kartlegging vil bidra til at forebyggende og beredskapsmessige tiltak blir mest mulig målrettet og at kommuner kan prioritere de forebyggende tiltakene som gir høyest samfunnsøkonomisk nytte. Dette vil igjen kunne medføre reduserte skader, mindre behov for gjenoppbygging og lavere forsikringsutbetalinger.

10 Merknader til bestemmelsene i lovforslaget

Til § 7 Opplysningsplikt og meldeplikt

Opplysningsplikten er begrenset til å gjelde opplysninger som er nødvendige for å vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring, herunder for å holde Sivilforsvarets registre oppdaterte.

Etter *første ledd* kan det kreves opplysninger fra offentlige myndigheter, og dette omfatter statlige og kommunale virksomheter. Det kan videre kreves opplysninger fra arbeidsgivere, og dette gjelder både private og offentlige arbeidsgivere. Det kan bare kreves opplysninger om personer som er eller har vært ansatt i virksomheten. Nytt i bestemmelsen er at det kan kreves opplysninger fra utdanningsinstitusjoner, og dette omfatter både offentlige og private institusjoner. Utdanningsinstitusjonene kan bare pålegges å gi opplysninger om personer som er eller har vært elever eller studenter ved institusjonen. Opplysninger skal gis uten hinder av lovpålagt taushetsplikt. Adgangen til å kreve opplysninger gjelder ikke opplysninger som omfattes av helsepersonells taushetsplikt etter helsepersonelloven. I medhold av andre ledd kan det imidlertid kreves at helseinformasjon dokumenteres skriftlig av personer i tjenestepliktig alder.

Andre ledd inneholder bestemmelser om opplysningsplikt for personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret og for tjenestepliktige mannskaper. Opplysningsplikten gjelder opplysninger som er nødvendige for å vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring, og den enkelte er innenfor disse rettslige rammene forpliktet til å gi opplysninger til Sivilforsvarets myndigheter, dersom myndighetene har bedt om dette. Sivilforsvarets myndigheter kan kreve at opplysningene dokumenteres skriftlig.

I medhold av *femte ledd* kan departementet fastlegge det nærmere innholdet i opplysningsplikten og meldeplikten. Det kan herunder gis bestemmelser om hvilke opplysninger som kan innhentes i medhold av § 7.

Til § 7a Vandelsvurdering

Etter *første ledd første punktum* skal Sivilforsvarets myndigheter kreve vandelsvurdering etter politi-

registerloven § 45 av samtlige personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret. Dersom Forsvaret har gjennomført vandelskontroll av mannskapene, gjennomføres ikke ny vandelsvurdering fra Sivilforsvarets side i forbindelse med rekrutteringsprosessen. Bestemmelsen må ses i sammenheng med lovforslaget § 8 om rekrutteringsmøte og pålegg om tjenesteplikt i Sivilforsvaret. Opplysninger om vandel inngår som moment ved vurderingen av om den enkelte er egnet til tjeneste i Sivilforsvaret.

Vandelsvurderingen som er gjennomført ved rekrutteringsprosessen vil ordinært bli lagt til grunn i forbindelse med tjeneste i Sivilforsvaret. Etter *første ledd andre punktum* kan imidlertid Sivilforsvaret kreve ny vandelsvurdering av de tjenestepliktige dersom dette er nødvendig for å vurdere om de er skikket til en bestemt tjeneste i Sivilforsvaret. For enkelte tjenestegrener og tjenesteposisjoner er det særlig viktig å benytte personell som har en vandel som korresponderer med det ansvaret og innholdet som en slik tjeneste krever. Dette vil for eksempel kunne gjelde befalsstillinger eller tjeneste i spesialavdelinger. Bestemmelsen har en parallell i forsvarsloven § 59 andre ledd bokstav a.

Av *andre ledd* fremgår det at vandelsvurderingen skal inkludere verserende saker, jf. politiregisterloven § 41 nr. 2. Anmerkning om verserende saker vil kunne medføre at personer utelukkes fra rekruttering eller tjeneste frem til saken er straffereettslig avgjort.

Til § 8 Rekrutteringsmøte og pålegg om tjenesteplikt i Sivilforsvaret

Første ledd første punktum angir hvem som kan pålegges tjenesteplikt i Sivilforsvaret. Bestemmelsen viderefører det materielle innholdet av sivilbeskyttelsesloven § 7 første ledd.

Basert på en totalvurdering av innhentede opplysninger, vurdering av helsetilstand, andre nødvendige prøver og samtaler, gir Sivilforsvaret pålegg om tjenesteplikt, jf. *første ledd andre punktum*. Et pålegg om tjenesteplikt kan påklages etter § 38. Det treffes ikke et særskilt vedtak om helse-

tilstand, og det foreligger derfor ingen separat klagerett på vurderinger knyttet til helsetilstand.

Personer som antas å være egnet til tjeneste, kan innkalles til et rekrutteringsmøte, jf. *andre ledd første punktum*. Et utvalg gjøres normalt blant personell som Forsvaret har stilt til disposisjon for Sivilforsvaret etter forsvarsloven § 15 første ledd.

Av *andre ledd andre punktum* fremgår det at den innkalte plikter å møte på rekrutteringsmøtet.

Den som søker om det kan få utsatt oppmøte til rekrutteringsmøtet dersom det foreligger vektige velferdsgrunner, jf. *andre ledd tredje punktum*. Som vektige velferdsgrunner vil blant annet sykdom, skader og utdanningsprøver kunne påberopes.

Av *tredje ledd første punktum* fremgår det at den innkalte plikter å gjennomgå legeundersøkelser og andre prøver som er nødvendige for å vurdere om vedkommende kan gjøre tjeneste i Sivilforsvaret. Legeundersøkelsen skal avklare om den innkalte har tilfredsstillende helse til å kunne gjennomføre tjenesten i Sivilforsvaret. Hvilke prøver som den enkelte må gjennomgå vil kunne variere, avhengig av hvilken stilling som skal bekles i Sivilforsvaret. Nærmere bestemmelser om undersøkelser og prøver kan gis i forskrift i medhold av fjerde ledd.

Plikten til å gjennomgå legeundersøkelser og andre prøver gjelder også for de som innkalles til tjeneste, og for de som er i tjeneste, jf. *tredje ledd andre punktum*. Bakgrunnen for dette er at det i løpet av tjenestetiden vil kunne inntreffe endringer som gjør det påkrevet med nye vurderinger av den tjenestepliktige.

I medhold av *fjerde ledd* kan departementet gi bestemmelser om innkalling til og gjennomføring av rekrutteringsmøtet, og om godtgjøring for å møte. Det kan også gis nærmere bestemmelser om utvelgelsesprosessen, herunder om vurdering av helsetilstanden og om andre prøver som er nødvendige for å vurdere egnethet for tjeneste i Sivilforsvaret.

Til § 8 a Behandling av personopplysninger

Bestemmelsen er en tilpasning til personvernlovgivningen, og gir Sivilforsvarets myndigheter rett til å behandle personopplysninger når dette er nødvendig for å utøve myndighet eller utføre andre oppgaver etter sivilbeskyttelsesloven.

Bestemmelsen gir blant annet hjemmel for å behandle personopplysninger etter loven § 7, § 7a og § 8.

Av *første ledd* fremgår at bestemmelsen også gir rett til å behandle særlige kategorier av per-

sonopplysninger etter personvernforordningen artikkel 9 og personopplysninger om straffedommer og lovovertridelser etter personvernforordningen artikkel 10.

Lovbestemmelsen forutsettes nærmere utfyllt i forskrift, jf. *andre ledd*.

Til § 9 Innkalling til og gjennomføring av tjeneste

Første ledd første punktum angir at tjenestepliktige innkalles til tjeneste i samsvar med Sivilforsvarets behov. Den tjenestepliktige kan ikke påberope seg en rett til å gjøre tjeneste i Sivilforsvaret.

Av *første ledd andre punktum* fremgår det at en innkalling til tjeneste skal inneholde informasjon om oppmøtetidspunkt, tjenestested og tjenestens lengde. I medhold av siste ledd kan det gis nærmere bestemmelser i forskrift, herunder om frister for innkalling til de ulike tjenesteformene (kurs, øvelser og innsats).

Andre ledd statuerer en oppmøteplikt til kurs, øvelser og innsatser, og en plikt til å rette seg etter ordrer og instruksjoner for tjenesten. Den tjenestepliktige kan ikke forlate tjenesten uten tillatelse.

Den tjenestepliktige kan gjennom et enkeltvedtak fra Sivilforsvaret pålegges å tjenestegjøre som befal eller instruktør, jf. *tredje ledd*. Bestemmelsen må ses i sammenheng med øvrige bestemmelser i § 9, som innebærer at Sivilforsvaret bestemmer hvor den enkelte skal gjøre tjeneste, når tjenesten skal gjennomføres og tjenestens nærmere innhold. På bakgrunn av vedtakets inngrepende karakter, er det gitt særskilt klagerett på vedtak om å gjøre tjeneste som befal eller instruktør, jf. § 38.

Av *fjerde ledd* fremgår det at militær tjenesteplikt går foran tjeneste i Sivilforsvaret. Ved kolliderende interesser skal den tjenestepliktige gjøre tjeneste i Forsvaret. Det samme fremgår av forsvarsloven § 17 første ledd, og dette innebærer blant annet at tjenesteplikten i Forsvaret går foran tjenesteplikt etter sivilbeskyttelsesloven, polititjenesteloven og helseberedskapsloven.

Bestemmelsen forutsettes utfyllt gjennom forskrift, jf. *femte ledd*. Det kan herunder gis bestemmelser om midlertidig og varig fritak fra tjeneste i Sivilforsvaret. Bestemmelser om midlertidig fritak er gitt i forskrift 16. desember 2019 om midlertidig fritak fra tjeneste for tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Forskriften inneholder bestemmelser om midlertidig fritak fra tjeneste når det foreligger vektige velferdsgrunner. Som vektige velferdsgrunner regnes ulike forhold ved den tjenestepliktiges livssituasjon som tilsier at tjenesteplikten må vike, f.eks. sykdom, skade, omsorgsoppgaver,

utdanning mm. Forskriften inneholder videre bestemmelser om midlertidig fritak for ansatt som har en kritisk funksjon i en virksomhet som ivaretar kritiske samfunnsfunksjoner, og som må opprettholdes eller opprettes for å dekke befolkningens og samfunnets grunnleggende behov og trygghet. Bestemmelsen er samkjørt med Forsvarets fritakssystem, slik at det er en forutsetning for fritak at Forsvaret har registrert virksomheten som en virksomhet med kritiske samfunnsfunksjoner etter vernepliktsforskriften § 65. Etter at virksomheten er godkjent og registrert av Forsvaret, kan virksomheten søke Sivilforsvaret om fritak for ansatt som har en kritisk funksjon i virksomheten. Forskriften inneholder også særskilte fritaksregler for ansatte i nødetatene, dvs. for polititjenestepersoner, ansatte i brann- og redningsvesenet og i akuttmedisinsk beredskap.

Til § 9 a Tjenestetidens lengde

I *første ledd* lovfestes den maksimale ordinære tjenestetiden som kan pålegges tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Dersom den tjenestepliktige har gjennomført ordinær tjeneste i Forsvaret eller politiet, skal denne tjenestetiden regnes med ved beregningen av 19- månedersgrensen.

Andre ledd viderefører § 7 fjerde ledd. Gjennom de årlige budsjettbehandlingene fastsetter Stortinget rammene for omfanget av kurs, øvelser og innsatser i Sivilforsvaret.

Tredje ledd viderefører § 7 femte ledd, og gir mulighet til å pålegge den tjenestepliktige å stå lenger i tjeneste i beredskapssituasjoner. Lovbestemmelsen gir en nærmere definisjon av begrepet «beredskapssituasjon».

Til § 9 b Forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler og testing av ruspåvirkning

Bestemmelsen innebærer en kodifisering av plikter som har vært regulert gjennom ordrer og instruksjoner for tjenesten.

Av *første ledd første punktum* fremkommer at den tjenestepliktige ikke skal nyte alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler under tjenesten. Av § 3 bokstav f fremgår at begrepet «tjeneste» omfatter kurs, øvelser og innsatser. Departementet kan i forskrift bestemme at forbudet mot bruk av berusende eller bedøvende midler også skal omfatte fritiden i forbindelse med tjeneste både på og utenfor Sivilforsvarets område, jf. forskriftshjemmelen i *femte ledd*.

Forbudet i *første ledd andre punktum* mot å møte til tjeneste i påvirket tilstand innebærer en

plikt for den tjenestepliktige til å tilrettelegge for at oppmøte til tjeneste kan finne sted i upåvirket tilstand. Som upåvirket regnes den som tilfredsstillende de grenseverdier som gjelder for påvirkning fra alkohol og andre berusende eller bedøvende midler etter *andre ledd*. I enkelte tilfeller gis varsel om tjeneste med svært kort frist, og i slike tilfeller må avholdsplikten modifiseres, jf. merknad til femte ledd.

Vegtrafikkloven § 22 inneholder bestemmelser om ruspåvirkning av motorvognførere. I bestemmelsens andre ledd er det gitt regler for når en person anses alkoholpåvirket i lovens forstand. Som påvirket av alkohol regnes den som har større alkoholkonsentrasjon i blodet enn 0,2 promille, eller en alkoholemengde i kroppen som kan føre til så stor alkoholkonsentrasjon i blodet, eller større alkoholkonsentrasjon i utåndingsluften enn 0,1 milligram per liter luft. Overstiger konsentrasjon i blodet av annet berusende eller bedøvende middel grenser fastsatt i forskrift gitt med hjemmel i loven, eller en mengde slikt middel i kroppen som kan føre til så stor konsentrasjon av slikt middel i blodet, regnes han i alle tilfeller for påvirket i forhold til bestemmelsene i loven, jf. vegtrafikkloven § 22 tredje ledd. I forskrift 20. januar 2012 om faste grenser for påvirkning av andre berusende eller bedøvende midler enn alkohol mm. er det gitt nærmere regler på dette området. Tilsvarende bestemmelser gjelder for vurderingen av om en tjenestepliktig anses påvirket i sivilbeskyttelseslovens forstand, jf. *andre ledd*.

Testing av ruspåvirkning er nærmere regulert i *tredje og fjerde ledd*. Alkotest (foreløpig blåseprøve) kan tas av politiet og av befal i Sivilforsvaret som er tillagt slike fullmakter. Utåndingsprøve kan tas av politiet. Blodprøve og spyttprøve kan tas av lege, sykepleier, helsesekretær eller bioingeniør. Klinisk legeundersøkelse foretas når det er mistanke om påvirkning av andre midler enn alkohol eller andre særlige grunner taler for det.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om det nærmere innholdet i forbudet mot bruk av berusende eller bedøvende midler, og om unntak fra dette forbudet. Unntak fra avholdsplikten kan f. eks aktualiseres i forbindelse med arrangementer under tjenesten. Et annet unntak vil kunne gjelde der innkalling til innsats er gitt med svært kort varsel, slik at det ikke foreligger tid til å innrette seg etter kravene som stilles til aktiv tjenestegjøring. Dersom den tjenestepliktige i slike tilfeller har inntatt alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, vil tjenesten ikke kunne gjennomføres, og det vil heller ikke være

aktuelt å sanksjonere forholdet etter sivilbeskyttelseslovens regler.

Til § 9 c Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet

Bestemmelsen er utformet etter mønster fra forsvarsloven § 33.

Et grunnleggende vilkår for erstatning vil være at skaden eller sykdommen er påført under tjenesten, det vil si under kurs, øvelser eller innsats.

Det gis erstatning fra 2 % medisinsk invaliditet når sykdommen har oppstått under tjenesten og har sammenheng med tjeneste, og når skaden er påført under tjenesten, jf. *første ledd første punktum*.

Dersom sykdommen har oppstått under tjenesten, men ikke har sammenheng med denne, gis det erstatning fra 15 % invaliditet, jf. *første ledd andre punktum*.

Ved dødsfall under tjenesten har de etterlatte krav på erstatning, jf. *andre ledd*.

Nærmere bestemmelser om engangserstatning kan gis i forskrift, jf. *tredje ledd*. Det kan gis bestemmelser om når en sykdom eller skade skal anses oppstått under tjeneste og om hvordan engangserstatningen skal utmåles og utbetales.

Til § 12 fjerde ledd Kommunens plikter

Bestemmelsen gir departementet hjemmel for å gi bestemmelser med nærmere krav til rom og kommunal grunn som stilles til rådighet for Sivilforsvaret etter loven § 12 andre ledd bokstav a. Slike bestemmelser skal bidra til å klargjøre de forpliktelser som påhviler kommunene, slik at rom og kommunal grunn som stilles til disposisjon for Sivilforsvaret er egnet i forbindelse med innsats eller utdannings- og øvingsformål.

De rom som stilles til disposisjon må herunder tilfredsstillende arbeidsmiljølovens krav til helse, miljø og sikkerhet.

I medhold av bestemmelsen vil det blant annet kunne stilles krav til undervisningsrom, spiserom og garderobe- og dusjforhold.

Bestemmelsen gir også hjemmel for å kunne gi bestemmelser om utgiftsfordeling mellom kommunene. Formålet med slike bestemmelser vil være å oppnå en rettferdig byrdefordeling mellom kommunene.

Til § 15 a Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap sin adgang til å behandle opplysninger

Bestemmelsen legger til rette for behandling av personopplysninger i forbindelse med etablering

av et datasystem (Kunnskapsbanken), med skadedata fra forsikringsselskapene som skal stilles til rådighet for offentlige organer.

Innhenting og tilgjengeliggjøring av personopplysninger og andre opplysninger er begrenset til tilfeller der dette er nødvendig for å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, jf. *første ledd*. For forståelsen av begrepet «uønsket hendelse», vises det til definisjonen i sivilbeskyttelsesloven § 3 bokstav a, der det fremgår at begrepet omfatter «hendelser som avviker fra det normale, og som har medført eller kan medføre tap av liv eller skade på helse, miljø, materielle verdier og kritisk infrastruktur.» Definisjonen omfatter naturskade, men innbefatter også andre områder.

I *andre ledd* gis Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap adgang til å kreve personopplysninger og andre opplysninger om skader og skadeoppgjør som følge av uønskede hendelser fra forsikringsselskaper og organer som administrerer offentlige forsikringsordninger uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Slik innhenting er begrenset til å gjelde opplysninger som ligger innenfor bestemmelsens formål.

Av *tredje ledd* fremgår det at Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap kan tilgjengeliggjøre opplysningene som er innhentet etter andre ledd for andre offentlige organer uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Bestemmelsen angir ikke nærmere hvilke offentlige organer som skal kunne gis tilgang til slike opplysninger. Dette vil fremkomme av forskrift til loven. Av første ledd fremgår imidlertid at opplysningene blant annet skal kunne gis for å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser. Kommunene vil således gis tilgang til aktuelle skadedata. Også andre fagmyndigheter innen forebyggende samfunnssikkerhet, som for eksempel fylkesmannen og NVE, vil være aktuelle for tilgang til skadedata fra dette datasystemet.

Fjerde ledd gir departementet hjemmel for å gi nærmere regler om innhenting, tilgjengeliggjøring og annen behandling av opplysninger som omfattes av § 15 a. I forskrift kan det angis nærmere hvilke personopplysninger og andre opplysninger som Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap kan kreve fra forsikringsselskaper og andre forsikringsordninger. Videre kan det i forskrift angis hvilke offentlige organer som skal få tilgang til opplysninger via Kunnskapsbanken. I forskrift til loven kan det også gis krav om datakvalitet og format som forsikringsselskapene og de offentlige forsikringsordningene skal utlevere opplysningene i. Forskriftshjemmelen gir åpninger for å

kunne videreutvikle Kunnskapsbanken, slik at den omfatter flere/andre personopplysninger enn i dag. Slike eventuelle utvidelser vil ikke omfatte behandling av særlige kategorier av personopplysninger etter personvernforordningen artikkel 9 og 10, ettersom § 15 a ikke gir hjemmel for behandling av denne type opplysninger.

Etter § 2 kan det gis forskrift om bestemmelsens anvendelse for Svalbard, og det vil herunder kunne gis bestemmelser om at offentlige myndigheter på Svalbard skal gis tilgang til opplysninger fra Kunnskapsbanken.

Til § 36 Overtredelsesgebyr

Bestemmelsen er tilpasset forvaltningslovens bestemmelser om administrative sanksjoner.

Første ledd gir en oppregning av hvilke bestemmelser som skal kunne sanksjoneres med overtredelsesgebyr. Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av gjeldende lovbestemmelse, men slik at det også kan ilegges overtredelsesgebyr ved overtredelse av § 9 b om forbud mot bruk av berusende eller bedøvende midler under tjenesten og § 7 tredje ledd om mottak og varsler.

Overtredelsesgebyr retter seg mot den som er ansvarlig etter handlingsnormen. Den ansvarlige vil i de fleste tilfeller være en tjenestepliktig, men bestemmelsen omfatter også overtredelser begått av et foretak.

Skyldkravet for fysiske personer fremgår av *andre ledd*. Fysiske personer kan ilegges overtredelsesgebyr for forsettlig eller uaktsomme overtredelser. Et foretak kan ilegges overtredelsesgebyr selv om ingen enkeltperson har utvist skyld, jf. forvaltningsloven § 46 første ledd om administrativ foretakssanksjon.

I medhold av *tredje ledd* kan departementet gi forskrift om ilegging av overtredelsesgebyr, herunder hvilke hensyn det kan eller skal legges vekt på ved vurderingen av om overtredelsesgebyr skal ilegges. Momentlisten som fremgår av forvaltningsloven § 44 andre ledd og § 46 første ledd vil normalt være førende ved vurderingen av den enkelte sak. Forskriftshjemmelen gir imidlertid mulighet for å tilpasse momentlisten til lovens ulike særområder.

I medhold av *tredje ledd* kan det også gis forskrift om utmåling og betaling av overtredelsesgebyr. Det kan i denne sammenheng gis bestemmelser om standardiserte satser for utvalgte områder. Det følger av forvaltningsloven § 44 at individuell utmåling av overtredelsesgebyr må skje innenfor en øvre fastsatt ramme. Slik øvre ramme for sivilforsvarsområdet vil bli fastsatt i forskrift.

Tredje ledd gir i tillegg hjemmel for å kunne gi bestemmelser om renter ved forsinket betaling av overtredelsesgebyr. Dersom det ikke gis slike bestemmelser, reguleres spørsmålet om renter ved forsinket betaling av lov 11. januar 2013 om Statens innkrevingsentral (SI-loven) § 7.

Etter bestemmelsens *fjerde ledd* foreldes adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr to år etter at overtredelsen fant sted. For de fleste saksområdene etter loven vil dette gi tilstrekkelig tid for forvaltningen til å avgjøre forholdet, samtidig som dette gir overtrederen en mulighet til å regne forholdet som avklart etter at denne tiden har passert. For særlige områder vil det kunne gå lengre tid før myndighetene avdekker overtredelsen. Dersom det dreier seg om alvorlige brudd vil det være viktig å kunne sanksjonere overtredelsen, selv om overtredelsen ligger noe tilbake i tid. Bestemmelsen åpner for at departementet i forskrift kan fravike lovens bestemmelser om foreldelsesfrist og fristavbrudd for særlige typer overtredelser. Et område der slike avvikende bestemmelser vil kunne få aktualitet vil for eksempel være overtredelser av lovens bestemmelser om tilfluktsrom.

Til § 37 Straff

Lovbestemmelsen presiserer nærmere hvilke handlinger eller unnlater som skal kunne straffefølges. Straffeinstuttet forbeholdes tilfeller av en viss alvorlighetsgrad. På bakgrunn av likhetspunkter med tjenesteplikten i Forsvaret, er bestemmelsen utformet etter mønster fra forsvarsloven § 66. Dette har medført at bot fremstår som eneste straffereaksjon for overtredelser av første og andre ledd.

Medvirkning straffes ikke etter første og andre ledd, jf. *tredje ledd*.

Fjerde ledd omfatter overtredelser av bestemmelser som skal bidra til å understøtte de sivile beskyttelsestiltakene i loven. Bestemmelsen viderefører innholdet av sivilbeskyttelsesloven § 37 første ledd, og innebærer ingen endringer av materiell karakter.

I *femte ledd* innføres en ny straffebestemmelse for overtredelser som begås i den hensikt å unndra seg tjenesten i Sivilforsvaret. Bestemmelsen er utformet etter mønster fra forsvarsloven § 66 fjerde ledd, og omfatter for det første overtredelser som vil kunne medføre at Sivilforsvaret ikke gis et grunnlag for å vurdere om en person kan pålegges tjeneste i Sivilforsvaret. Dette gjelder overtredelse av opplysnings- og meldeplikten etter § 7, unnlattelse av å møte til rekrutterings-

møte etter § 8 andre ledd, og unndragelse av å gjennomføre undersøkelser eller prøver etter § 8 tredje ledd. I tillegg omfatter bestemmelsen overtredelser som gjør at den tjenestepliktige ikke vil være tilgjengelig for aktiv tjenestegjøring. Felles for disse bestemmelsene er et krav om hensikt, dvs et krav om at følgene av handlingen var tilsett. Det må således kunne bevises at den enkelte har handlet med et ønske om å ville unndra seg tjenesten i Sivilforsvaret.

Til § 38 Forholdet til forvaltningsloven

Med mindre departementet bestemmer noe annet i forskrift, gjelder ikke forvaltningsloven kapittel IV – VI for saker om tjenesteplikten og tjenestens utførelse etter sivilbeskyttelsesloven kapittel III, jf. *første ledd første punktum*. Pålegg om tjenesteplikt etter § 8 første ledd og pålegg om å tjenestegjøre som befal eller instruktør etter § 9 tredje ledd er vedtak av inngripende karakter, og kan derfor likevel påklages. For disse vedtakene gjelder forvaltningsloven kapittel IV – VI fullt ut, jf. *første ledd andre punktum*.

I forskrift kan det gis bestemmer om at forvaltningsloven kapittel IV – VI skal gjelde for utvalgte områder om tjenesteplikten og tjenestens utførelse etter kapittel III. Dette kan f.eks vurderes for saker om midlertidig fritak fra tjeneste, godtgjøring for tjeneste, engangserstatning mm.

Andre ledd gir åpning for å unnlate forhåndsvarsel til sakens parter i situasjoner der antallet parter er stort, et stort antall saker behandles under ett eller der forhåndsvarsel kan medføre at saken forsinkes på en uheldig måte. Det samme gjelder der forhåndsvarsel av hensyn til partene ikke er påkrevet. Bestemmelsen gjelder for andre saker enn de som er nevnt i første ledd.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i sivilbeskyttelsesloven (innhenting og behandling av opplysninger, gjennomføring av tjeneste, sanksjoner mv.).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i sivilbeskyttelsesloven (innhenting og behandling av opplysninger, gjennomføring av tjeneste, sanksjoner mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i sivilbeskyttelsesloven (innhenting og behandling av opplysninger, gjennomføring av tjeneste, sanksjoner mv.)

I

I lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret gjøres følgende endringer:

§ 3 ny bokstav f skal lyde:

Tjeneste: kurs, øvelser og innsatser.

§ 7 skal lyde:

§ 7 *Opplysningsplikt og meldeplikt*

Etter pålegg fra Sivilforsvarets myndigheter plikter offentlige myndigheter, utdanningsinstitusjoner og arbeidsgivere uten hinder av taushetsplikt å gi Sivilforsvarets myndigheter opplysninger om personer i tjenestepliktig alder som er nødvendige for å vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring i Sivilforsvaret.

Etter pålegg fra Sivilforsvarets myndigheter plikter personer i tjenestepliktig alder å gi Sivilforsvarets myndigheter opplysninger som er nødvendige for å vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring i Sivilforsvaret. Opplysningene skal dokumenteres hvis Sivilforsvarets myndigheter krever det.

Sivilforsvarets myndigheter kan kreve skriftlig bekreftelse på at innkallinger, varsel om og pålegg om tjenesteplikt og øvrig informasjon om tjenesteplikt er mottatt.

Tjenestepliktige og personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret skal melde fra om fast eller midlertidig flytting i eller utenfor Norge og om utenlandsopphold på over to måneder.

Departementet kan fastlegge det nærmere innholdet i opplysningsplikten og meldeplikten i forskrift, og kan herunder gi bestemmelser om hvem det kan innhentes opplysninger fra, hvilke opplysninger som kan innhentes, i hvilken form opplysningene skal gis og hvilke skriftlige bekreftelser som kan kreves.

Ny 7 a skal lyde:

§ 7 a *Vandelsvurdering*

Sivilforsvarets myndigheter skal kreve vandelsvurdering etter politiregisterloven § 45 av personer

som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret, med mindre vandelsvurdering er foretatt etter forsvarsloven § 59. Slik vandelsvurdering kan også kreves av tjenestepliktige, dersom det er nødvendig for å vurdere om de er skikket til en bestemt tjeneste i Sivilforsvaret.

Vandelsvurderingen skal inkludere verserende saker, jf. politiregisterloven § 41 nr. 2.

Departementet kan gi forskrift om rett til å kreve vandelsvurdering etter denne bestemmelsen.

§ 8 skal lyde:

§ 8 *Rekrutteringsmøte og pålegg om tjenesteplikt i Sivilforsvaret*

Sivilforsvarets myndigheter kan pålegge personer mellom 18 og 55 år som oppholder seg i Norge, tjenesteplikt i Sivilforsvaret. Ved avgjørelsen av om en person skal pålegges tjenesteplikt, skal det særlig tas hensyn til Sivilforsvarets behov, innhentede opplysninger, vurderinger av helsetilstand og prøver og samtaler.

Personer som antas å være egnet til tjeneste, kan innkalles til rekrutteringsmøte. De som blir innkalt, plikter å møte. De som søker om det, kan få utsatt møteplikten når det foreligger vektige velferdsgrunner.

De som blir innkalt til rekrutteringsmøte plikter å gjennomgå legeundersøkelser og andre prøver som er nødvendige for å vurdere om de kan gjøre tjeneste i Sivilforsvaret. Det samme gjelder for de som innkalles til tjeneste, og de som er i tjeneste.

Departementet kan gi forskrift om innkalling til og gjennomføring av rekrutteringsmøte, godtgjøring for å møte, undersøkelser og prøver og vurderingen av helsetilstanden.

Ny § 8 a skal lyde:

§ 8 a *Behandling av personopplysninger*

Sivilforsvarets myndigheter kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når dette er nødvendig for å utøve myndighet eller utføre andre oppgaver etter denne loven.

Departementet kan gi forskrift om behandlingen av personopplysninger etter denne loven, herunder

om formålet med behandlingen, krav til behandlingen, behandlingsansvar, innhenting av personopplysninger, hvilke personopplysninger som kan behandles, adgangen til viderebehandling, utlevering, registerføring og tilgang til registre.

§ 9 skal lyde:

§ 9 Innkalling til og gjennomføring av tjeneste

Tjenestepliktige innkalles til tjeneste i samsvar med Sivilforsvarets behov. Innkallingen skal inneholde informasjon om oppmøtetidspunkt, tjenestested og tjenestens lengde.

De som blir innkalt plikter å møte på kurs, øvelser og innsatser og å rette seg etter ordrer og instruksjoner for tjenesten. Den tjenestepliktige kan ikke forlate tjenesten uten tillatelse.

Tjenestepliktige kan pålegges å gjøre tjeneste som befal eller instruktør.

Vernepliktige kan ikke kalles inn til eller beholdes i tjeneste i Sivilforsvaret dersom dette hindrer utførelse av militær tjenesteplikt.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av sivilforsvarstjenesten, blant annet om innkalling til kurs, øvelser og innsatser, og om godtgjøring for slik tjeneste. Departementet kan gi forskrift om fritak fra tjeneste, blant annet om midlertidig fritak når samfunnsinteresser eller vektige velferdsgrunner krever det, og om midlertidig fritak for ansatte i virksomheter som ivaretar eller understøtter kritiske samfunnsfunksjoner.

Ny § 9 a skal lyde:

§ 9 a Tjenestetidens lengde

Tjenestepliktige kan bli pålagt inntil 19 måneders ordinær tjeneste i Sivilforsvaret.

Stortinget bestemmer hvor lang tjenestetiden skal være for de ulike tjenestetillingene, herunder tjenestetiden ved utdanning til befalsstillinger og ved annen spesialopplæring og til ekstraordinære øvelser.

I beredskapssituasjoner kan departementet pålegge tjenestepliktige å gjøre tjeneste så lenge det anses nødvendig. Med beredskapssituasjoner menes uønskede hendelser i freds- og krigstid hvor det kreves større innsats av mannskapene enn det som kan oppnås innenfor den ordinære tjenestetiden.

Ny § 9 b skal lyde:

§ 9 b Forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler og testing av ruspåvirkning

Tjenestepliktige skal ikke bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler under tjenesten. De skal heller ikke møte til tjeneste påvirket av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler.

Reglene i vegtrafikkloven § 22 andre og tredje ledd får tilsvarende anvendelse for vurderingen av om den tjenestepliktige anses påvirket av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler etter første ledd.

Politiet kan ta alkotest (foreløpig blåseprøve) og foreløpig test av om en tjenestepliktig er påvirket av annet berusende eller bedøvende middel dersom det er grunn til å tro at bestemmelsene i første ledd er overtrådt eller den tjenestepliktige med eller uten skyld er innblandet i en ulykke eller alvorlig hendelse. Alkotest (foreløpig blåseprøve) kan også tas av utvalgt befal i Sivilforsvaret.

Dersom testresultatet eller andre forhold gir grunn til å tro at bestemmelsene i første ledd er overtrådt, kan politiet foreta særskilt undersøkelse av om det forekommer tegn og symptomer på ruspåvirkning, og fremstille den tjenestepliktige for utåndingsprøve, blodprøve, spyttprøve og klinisk legeundersøkelse for å søke å fastslå påvirkningen. Slik fremstilling skal i alminnelighet finne sted når den tjenestepliktige nekter å medvirke til alkotest eller foreløpig test av om den tjenestepliktige er påvirket av annet berusende eller bedøvende middel. Utåndingsprøve kan tas av politiet. Blodprøve og spyttprøve kan bare tas av lege, sykepleier, helsesekretær eller bioingeniør. Klinisk legeundersøkelse kan foretas når det er mistanke om påvirkning av andre midler enn alkohol eller andre særlige grunner taler for det.

Departementet kan gi forskrift om det nærmere innholdet i forbudet mot bruk av berusende eller bedøvende midler og om unntak fra dette forbudet. Departementet kan i forskrift bestemme at den tjenestepliktige ikke skal bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler i fritiden i forbindelse med kurs, øvelser og innsats både på og utenfor Sivilforsvarets områder.

Ny § 9 c skal lyde:

§ 9 c Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet

Tjenestepliktige som under tjenesten blir påført skade eller sykdom som medfører minimum 2 prosent medisinsk invaliditet har rett til engangserstatning. Dersom sykdommen ikke har sammenheng med tjenesten, inntreffer retten til erstatning likevel først ved minimum 15 prosent medisinsk invaliditet.

Ved dødsfall under tjenesten har de etterlatte krav på engangserstatning.

Departementet kan gi forskrift om når sykdom eller skade skal anses påført under tjenesten og om hvordan erstatningen som nevnt i første og andre ledd skal utmåles og utbetales.

§ 12 fjerde ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om krav til rom og kommunal grunn til bruk for innsats, utdannings- og øvingsformål, og om utgiftsfordeling mellom kommunene. Departementet kan gi forskrift om andre oppgaver til kommunen som er nødvendige for å gjennomføre tiltak etter denne loven.

Nytt kapittel V A skal lyde:

Kapittel V A. Behandling av opplysninger som følge av uønskede hendelser

§ 15 a *Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap sin adgang til å behandle opplysninger*

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap kan innhente, foreta vurderinger, analyser og sammenstillinger av og på annen måte behandle personopplysninger og andre opplysninger, når dette er nødvendig for å forebygge og redusere konsekvensene av uønskede hendelser, herunder for å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser etter § 14.

Etter pålegg fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap plikter forsikringselskaper og organer som administrerer offentlige forsikringsordninger uten hinder av taushetsplikt å gi Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap personopplysninger og andre opplysninger om skader og skadeoppgjør som følge av uønskede hendelser. Opplysningsplikten gjelder bare opplysninger som er nødvendige for formålet angitt i første ledd.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap kan tilgjengeliggjøre opplysninger innhent etter andre ledd for andre offentlige organer uten hinder av lovbestemt taushetsplikt, når dette er nødvendig for formålet angitt i første ledd.

Departementet kan gi forskrift om innhenting, tilgjengeliggjøring og annen behandling av opplysninger etter bestemmelsen her. Det kan blant annet gis forskrift om hvilke personopplysninger og andre opplysninger som kan kreves fra forsikringselskaper og organer som administrerer offentlige forsikringsordninger, hvilke personopplysninger som kan behandles, formålet med behandlingen, hvordan personopplysninger og andre opplysninger skal utleveres og behandles og hvilke offentlige organer som kan få tilgang til personopplysninger og andre opplysninger.

Overskriften i § 18 skal lyde:

§ 18 *Allmenhetens bistand ved evakuering i krig eller når krig truer*

Overskriften i § 19 skal lyde:

§ 19 *Forskrifter om evakuering i krig eller når krig truer*

§ 36 skal lyde:

§ 36 *Overtredelsesgebyr*

Sivilforsvarets myndigheter eller tilsynsmyndigheten kan ilegge overtredelsesgebyr til fysiske personer og foretak som

- a) *overtrer § 6 første ledd, § 7 første, andre eller fjerde ledd, § 8 andre eller tredje ledd, § 9 andre ledd, § 9 b første ledd, § 16 andre ledd, § 20 andre ledd, § 21 første ledd, § 24 b, § 24 c første ledd, § 24 d tredje ledd eller § 32 første ledd*
- b) *overtrer forskrift gitt i medhold av §§ 7, 8, 9, 9 b, 16, 20, 21 eller 25 når det i forskriften er fastsatt at overtredelsen kan medføre overtredelsesgebyr*
- c) *ikke retter seg etter vedtak gitt i medhold av § 7 tredje ledd, § 9 tredje ledd, § 16 tredje ledd, § 20 fjerde eller femte ledd, § 25 første eller fjerde ledd, § 26 første eller andre ledd eller § 31 første ledd.*

Fysiske personer kan bare ilegges overtredelsesgebyr for forsettlig eller uaktsomme overtredelser.

Departementet kan gi forskrift om ileggelse av overtredelsesgebyr, herunder om hvilke hensyn det kan eller skal legges vekt på ved vurderingen av om overtredelsesgebyr skal ilegges og om utmåling av overtredelsesgebyr. Departementet kan også gi forskrift om betaling av overtredelsesgebyr, herunder om renter og tilleggsgebyr dersom overtredelsesgebyret ikke blir betalt ved forfall.

Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes etter 2 år. Fristen regnes fra tidspunktet da overtredelsen fant sted. Fristen avbrytes ved at departementet gir forhåndsvarsel eller fatter vedtak om overtredelsesgebyr. Departementet kan gi nærmere bestemmelser om foreldelse i forskrift, herunder fravike bestemmelsene om foreldelsesfrist og fristavbrudd for særlige typer overtredelser.

§ 37 skal lyde:

§ 37 *Straff*

Med bot straffes den som forsettlig eller uaktsomt

- a) *bryter opplysnings- eller meldeplikten etter § 7*
- b) *ikke møter til rekrutteringsmøte etter § 8 andre ledd*
- c) *ikke møter til tjeneste eller forlater tjenesten uten tillatelse etter § 9 andre ledd.*

Med bot straffes den som forsettlig unndrar seg undersøkelser eller prøver etter § 8 tredje ledd.

Medvirkning straffes ikke etter første og andre ledd.

Med bot eller fengsel inntil 3 måneder straffes den som forsettlig

- a) bryter bistandsplikten etter § 5 første ledd*
- b) ikke etterkommer pålegg om å bistå myndighetene ved evakuering etter § 18 første ledd første punktum*
- c) ikke bygger, utstyres eller innreder private tilfluktsrom i samsvar med § 20 andre ledd*
- d) ikke ivaretar plikter om tilfluktsromtjeneste i private tilfluktsrom etter § 22 andre ledd*
- e) ikke etterkommer pålegg om rekvisisjon etter § 25 første eller fjerde ledd*
- f) ikke etterkommer pålegg om forberedende tiltak med sikte på rekvisisjon etter § 26 første og andre ledd.*

Med fengsel inntil 2 år straffes den som med hensikt unndrar seg tjenesten i Sivilforsvaret ved å

- a) bryte opplysnings- eller meldeplikten etter § 7*
- b) ikke møte til rekrutteringsmøte etter § 8 andre ledd*
- c) unndra seg undersøkelser eller prøver etter § 8 tredje ledd*
- d) ikke møte til tjeneste eller forlate tjenesten uten tillatelse etter § 9 andre ledd.*

I forskrift gitt med hjemmel i §§ 7, 8, 9, 20, 22, 25 og 26 kan det fastsettes at brudd på angitte bestemmelser i forskriften kan straffes.

§ 38 første og andre ledd skal lyde:

Med mindre departementet bestemmer noe annet i forskrift gjelder forvaltningsloven kapittel IV – VI ikke for saker om tjenesteplikten og tjenestens utførelse etter kapittel III. Forvaltningsloven kapittel IV – VI gjelder likevel for pålegg om tjenesteplikt etter § 8 første ledd og pålegg om å tjenestegjøre som befal eller instruktør etter § 9 tredje ledd.

I andre saker enn de som er nevnt i første ledd kan forhåndsvarsel til sakens parter unnlates dersom antallet parter i saken er stort, et stort antall saker behandles under ett, eller forhåndsvarsel kan medføre at saken forsinkes på en uheldig måte. Tilsvarende gjelder dersom forhåndsvarsel av hensyn til partene ikke er påkrevet.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.